

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

M.Ed. (Semester - I) (New) (CBCS) Examination: Oct/Nov-2023
Psychology of Learning and Development (MED0101)

Day & Date: Tuesday, 09-01-2024

Max. Marks: 80

Time: 11:00 AM To 02:00 PM

- सुचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दशवितात.
 3) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहणे उचित ठरेल.

प्र.1 खालील योग्य पर्याय निवडा.

10

- 1) ---- हे साधन अध्ययनार्थी केंद्रीत मूल्यांकनासाठी आहे.
 अ) पोर्टफोलिओ
 ब) संकल्पना आरेखन
 क) जर्नल लेखन
 ड) वरील सर्व
- 2) अध्ययन गती कमी असलेल्या मुलांसाठी ---- ही योग्य शैक्षणिक तरतूद नाही.
 अ) उपचारात्मक अध्यापन
 ब) स्पर्धा टाळणे
 क) प्रवेग
 ड) लेबलींग टाळणे
- 3) ---- या सहकार्ययुक्त अध्ययन दृष्टीकोनामध्ये विद्यार्थी एकमेकांवर अवलंबून असतात.
 अ) थीक-पेअर-शेअर
 ब) नंबर्ड हेडस् टुगेदर
 क) राउंड-रॉबिन
 ड) जिगसाँ पध्दत
- 4) अध्ययनाची उदिदष्टे म्हणजे ----
 अ) अध्ययन अनुभव
 ब) संक्षिप्त परिणाम
 क) शैक्षणिक यश
 ड) अभिप्रेत अध्ययन निष्पत्ती
- 5) प्रभावी अध्ययनाठी अध्ययनार्थीचा ---- सहभाग आवश्यक आहे.
 अ) सक्रिय
 ब) शांत
 क) अंशतः
 ड) निष्क्रिय
- 6) सकारात्मक मानसशास्त्र ही संकल्पना ---- यांनी मांडली
 अ) जेरोम ब्रुनर
 ब) इरिक बेरने
 क) मार्टीन सेलिग्मन
 ड) अरॉन टी बेक
- 7) विद्यार्थीकेद्रीत दृष्टीकोनानुसार शिक्षक ----
 अ) बाह्य पुरस्काराचा जास्तीत जास्त वापर करतो.
 ब) वाढीव जबाबदारी कार्य करण्यासाठी प्रोत्साहित करतो
 क) प्रभावी अध्यापनासाठी योग्य अध्ययन-अध्यापन साहित्य वापरतो
 ड) शिक्षक वर्तमानाचा भूतकाळाशी संबंध जोडण्याचा प्रयत्न करतो.
- 8) औपचारिक वातावरणात घडणाऱ्या अध्ययनाचा अभ्यास ---- द्वारे केला जातो.
 अ) मानववंशशास्त्रज्ञ
 ब) शैक्षणिक मानसशास्त्रज्ञ
 क) चिकित्सा मानसशास्त्रज्ञ
 ड) सामाजिक मानसशास्त्रज्ञ

- 9) अध्ययन-अध्यापन प्रक्रियेतील ---- हा अत्यंत महत्वाचा घटक आहे .
अ) अभ्यासक्रम
ब) वर्गातील वातावरण
क) अध्ययनार्थी
ड) अध्यापनाचे तंत्रज्ञान
- 10) नवीन ज्ञान ---- द्वारे प्राप्त होते.
अ) ज्ञानाचे संक्रमण
ब) स्मरण
क) अनुभव आणि नवीन अर्थ शोधणे
ड) वरीलपैकी नाही

- प्र.2 लघुत्तरी प्रश्न 10
अ) स्मृती ही संकल्पना स्पष्ट करा.
ब) अध्ययन वातावरण केंद्रितता ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- प्र.3 लघुत्तरी प्रश्न 10
अ) सकारात्मक मानसाशास्त्राचे संकल्पना व शैक्षणिक महत्व स्पष्ट करा.
ब) अध्ययनातील विविधता संकल्पना स्पष्ट करा
- प्र.4 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणताही एक) 15
अ) प्रेरणा म्हणजे काय? अध्ययन प्रेरणेतील विविध दृष्टीकोन स्पष्ट करा.
ब) ज्ञान क्रेद्रियता म्हणजे काय? अध्ययनार्थीना काय शिकवले पाहिजे आणि ज्ञानाचे संघटन कसे केले पाहिजे याची माहिती सविस्तर स्पष्ट करा.
- प्र.5 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) 15
अ) विद्यार्थ्यांमधील भाषा कार्यनीतीचा विकास म्हणजे काय? भाषा कार्यनीतीचे जिन पियाजे व वागोत्स्की यांच्या दृष्टीकोनातुन चिकित्सक परीक्षण करा.
ब) अध्ययन मार्ग व अध्ययन शैली या संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.
- प्र.6 टीपा लिहा. (कोणताही चार) 20
अ) कुरावस्थेतील मुलांच्या समस्या
ब) समाजीकरण प्रक्रिया
क) इलेक्ट्रॉनिक साधनांद्वारे अध्ययन
ड) अध्ययनार्थी विकासाचा समग्र दृष्टीकोन
इ) मूल्यांकन केंद्रिपणाची संकल्पना

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester - I) (New) (CBCS) Examination: Oct/Nov-2023
Psychology of Learning and Development (MED0101)**

Day & Date: Tuesday, 09-01-2024
Time: 11:00 AM To 02:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Right side Figure shows the marks of questions.

Q.1 Choose the correct alternative.

10

- 1) _____ tool is for learner centered assessment.
 - a) Portfolio
 - b) concept mapping
 - c) Journal writing
 - d) Above all
- 2) _____ is not suitable educational provision for slow learner children.
 - a) Remedial Teaching
 - b) Avoiding competition
 - c) Acceleration
 - d) Avoiding labelling
- 3) _____ approach of cooperative learning do students depend on each other to solve a problem or compete a task.
 - a) Think-pair-share
 - b) Numbered Heads Together
 - c) Round -Robin
 - d) Jigsaw Method
- 4) Learning objectives mean _____.
 - a) Learning experience
 - b) Concise outcomes.
 - c) Academic achievement
 - d) Intended learning outcomes.
- 5) Effective learning requires _____ involvement of learners.
 - a) Active
 - b) Docile
 - c) Partial
 - d) Passive
- 6) The concept of positive psychology was put forward by _____.
 - a) Jerome Bruner
 - b) Eric Berne
 - c) Martin Seligman
 - d) Aaron T. Beck
- 7) The student-centered approach a teacher _____.
 - a) Maximizes use of extrinsic rewards
 - b) Encourages students to task increased responsibility
 - c) Uses appropriate teaching- learning materials for effective teaching
 - d) Teacher tries to relate present with the past.
- 8) The learning that happens in the formal environment is studied by _____.
 - a) Anthropologists
 - b) Educational psychologists
 - c) Clinical psychologists
 - d) Social Psychologists.
- 9) The most important components of teaching -learning process is _____.
 - a) Curriculum
 - b) Classroom environment
 - c) Learner
 - d) Teaching technology
- 10) New knowledge is acquired through _____.
 - a) Transmission of knowledge
 - b) Memorization
 - c) Experience and searching new meaning
 - d) None of the above

- Q.2 Short answer type question. 10**
a) Explain the concept of memory.
b) Explain the concept of Learning environment centeredness.
- Q.3 Short answer type question. 10**
a) Explain the Concept of positive psychology and its educational importance.
b) Explain the concept of diversity in learning.
- Q.4 Answer the following question. (Any one) 15**
a) What is mean by Motivation? Explain the various approaches motivation in Learning.
b) What is mean by knowledge centeredness? Describe the information of what should be taught and how the knowledge should be organized.
- Q.5 Answer the following question. (Any one) 15**
a) What is language strategies development among student? Critically analyze these strategies in the view of Piaget and Vygotsky.
b) Explain the concept of Learning path and learning style.
- Q.6 Write short notes on (Any four) 20**
a) Problems of adolescents.
b) Process of Socialization
c) Learning through electronic media.
d) Holistic approach in learners' development.
e) Concept of Assessment Centeredness

Seat No.	
----------	--

M.Ed. (Semester - I) (New) (CBCS) Examination: Oct/Nov-2023
History and Political Economy of Education (MED0102)

Day & Date: Wednesday, 10-01-2024

Max. Marks: 80

Time: 11:00 AM To 02:00 PM

- सुचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दशवितात.

प्र.1 खालील योग्य पर्याय निवडा.

10

- 1) जैन तत्वज्ञानाने अध्ययनाचे ---- टप्पे सांगितले आहेत.
 अ) दोन
 ब) तीन
 क) चार
 ड) पाच
- 2) वुडचा खलिता ही ---- काळातील शिक्षणातील प्रगती आहे.
 अ) प्राचीन
 ब) ब्रिटिश
 क) स्वातंत्र्योत्तर
 ड) आधुनिक
- 3) बहुउद्देशीय शाळांची स्थापना करावी ही ---- ची शिफारस आहे.
 अ) विद्यापीठ शिक्षण आयोग
 ब) भारतीय शिक्षण आयोग
 क) माध्यमिक शिक्षण आयोग
 ड) एनसीएफ 2005
- 4) ---- हे शिक्षणविषयक ध्येये, धोरणे व उद्दिष्टे ठरविते.
 अ) शैक्षणिक व्यवस्थापन
 ब) शैक्षणिक नियोजन
 क) शैक्षणिक प्रशासन
 ड) शैक्षणिक मूल्यमापन
- 5) शिक्षणाच्या समस्या ---- संबंधित आहेत.
 अ) व्यवस्थापन
 ब) आर्थिक
 क) प्रशासन
 ड) वरील सर्व
- 6) शिक्षक वेतनावरील खर्च ---- संबंधित आहे.
 अ) वेतनेतर अनुदान
 ब) वेतन अनुदान
 क) इमारत अनुदान
 ड) विशेष अनुदान
- 7) व्यवस्थापनाचे स्वरूप ---- आहे.
 अ) लवचिक
 ब) कठोर
 क) अपरिवर्तनीय
 ड) वरील सर्व
- 8) 21 व्या शतकातील शिक्षण ---- संबंधित आहे.
 अ) उत्तर आधुनिकता
 ब) प्राचीन
 क) ब्रिटिश
 ड) वैदिक
- 9) ---- हे 21 व्या शतकातील कौशल्य आहे.
 अ) समस्या निराकरण
 ब) नवनिर्मिती
 क) चिकित्सक विचारप्रक्रिया
 ड) वरील सर्व

Seat No.	
-------------	--

M.Ed. (Semester - I) (New) (CBCS) Examination: Oct/Nov-2023
History and Political Economy of Education (MED0102)

Day & Date: Wednesday, 10-01-2024
 Time: 11:00 AM To 02:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
 2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Choose the correct alternative.

10

- 1) Jain Philosophy has stated _____ phases of learning.
 - a) Two
 - b) Three
 - c) Four
 - d) Five
- 2) Wood's Dispatch is the progress of Education in _____ period.
 - a) Ancient
 - b) British
 - c) Post-independence
 - d) Modern
- 3) Multipurpose schools should be established is the recommendation of _____.
 - a) University Education Commission
 - b) Indian Education Commission
 - c) Secondary Education Commission
 - d) NCF 2005
- 4) _____ decides aims, policies and objectives about education.
 - a) Educational Management
 - b) Educational Planning
 - c) Educational Administration
 - d) Educational Evaluation
- 5) Problems of education are related to _____.
 - a) Management
 - b) Finance
 - c) Administration
 - d) Above all
- 6) Expenditure on teacher salary is related to _____.
 - a) Non-salary grant
 - b) Salary grant
 - c) Building grant
 - d) Special grant
- 7) The nature of management is _____.
 - a) Flexible
 - b) Rigid
 - c) Unchanging
 - d) Above all
- 8) Education in 21st century is related to _____.
 - a) Post Modernism
 - b) Ancient
 - c) British
 - d) Vedic
- 9) _____ is 21st century skill.
 - a) Problem solving
 - b) Creativity
 - c) Critical thinking
 - d) Above all
- 10) _____ is an ability to analyze information and experiences in an objective manner.
 - a) Creativity
 - b) Problem solving
 - c) Critical thinking
 - d) Decision making

- Q.2 Short answer type question:**
- a) State the aims of Vedic education. **05**
 - b) State the concept of school budget. **05**
- Q.3 Short answer type question:**
- a) State the concept of educational planning. **05**
 - b) State the relationship between culture & education. **05**
- Q.4 Answer the following question: (Any One) **15****
- a) Explain the National Policy of Education 1992.
 - b) Explain the management issues related to school education.
- Q.5 Answer the following question: (Any One) **15****
- a) Explain the 21st century skills.
 - b) Explain the historical perspectives of educational financing in India.
- Q.6 Write short notes: (Any Four) **20****
- a) Constitutional Provisions for education.
 - b) Educational administration
 - c) Types of grants
 - d) Information literacy
 - e) Problems of educational finance

- 8) व्यक्तिगत मूल्यांमध्ये ---- चा समावेश होतो.
 अ) स्वातंत्र्य ब) समता
 क) स्वावलंबन ड) सहकार्य
- 9) शैक्षणिक समाजशास्त्राचे ---- हे जनक आहेत.
 अ) जॉर्ज पेन ब) जॉन डयुई
 क) ओटावे ड) ब्राऊन
- 10) शिक्षणाच्या समान संधि बाबतचा विचार ---- या धोरणात केला.
 अ) 1968 ब) 1982
 क) 1986 ड) 1990

- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या. 10
 अ) मानवी समाज व धर्मनिरपेक्षता यातील परस्पर संबंध स्पष्ट करा.
 ब) बालकाच्या समाजीकरण प्रक्रियेतील शाळा व समवयस्क गटाची भूमिका लिहा.
- प्र.3 खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या. 10
 अ) शालेय शिक्षणासमोरील समकालीन आव्हाने स्पष्ट करा.
 ब) शालेय शिक्षणातील अनुदानाच्या समस्या स्पष्ट करा.
- प्र.4 खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या. (कोणताही एक) 15
 अ) सामाजिकीकरण म्हणजे काय? बालकाच्या जीवनातील सामाजिकीकरणाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
 ब) शिक्षणातील मूल्यमिमासाच्या संदर्भाने शांतता आणि इतर मुल्यांची भूमिका विशद करा.
- प्र.5 खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या. (कोणताही एक) 15
 अ) शैक्षणिक संधीची समानता म्हणजे काय? भारतीय समाजाच्या संदर्भानुसार शैक्षणिक संधीच्या असमानतेची कारणे सांगून शैक्षणिक संधीच्या समानतेची गरज स्पष्ट करा.
 ब) शिक्षणाची आधारप्रणालीच्या संघटनातील मार्गदर्शक तत्वे स्पष्ट करा.
- प्र.6 टिपा लिहा (कोणत्याही चार) 20
 अ) आधुनिक शिक्षणात शैक्षणिक तंत्र विज्ञानाचे महत्त्व लिहा.
 ब) मानवी हक्क शिक्षणाची गरज लिहा.
 क) सैध्दांतिक ज्ञान आणि प्रात्यक्षिक ज्ञान यातील संबंध स्पष्ट करा.
 ड) शालेय शिक्षणात अभ्यासक्रमाचे महत्त्व लिहा.
 इ) शिक्षणाचे आंतरविद्याशाखीय स्वरूप स्पष्ट करा.

Seat No.	
-------------	--

M.Ed. (Semester - I) (New) (CBCS) Examination: Oct/Nov-2023
Educational Studies (MED0103)

Day & Date: Thursday, 11-01-2024
Time: 11:00 AM To 02:00 PM

Max. Marks: 80

- Instructions:** 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicates full marks.
3) The candidates should read the original questions in English.

Q.1 Choose the correct alternative. 10

- 1) Making indifference on the basis of religion, race, cast, sex or birth place is banned by legal code _____.
 - a) Code-10
 - b) Code-12
 - c) Code 14
 - d) Code-15
- 2) While _____ Agencies of socialization are predominantly important in infancy _____.
 - a) Tertiary; secondary
 - b) Primary; Secondary
 - c) Secondary; Primary
 - d) Secondary; tertiary
- 3) The concept of multiculturalism education was stated firstly in _____.
 - a) India
 - b) America
 - c) England
 - d) Japan
- 4) What is the primary focus of pedagogy?
 - a) Classroom management
 - b) Student assessment
 - c) Teaching and Learning
 - d) Parent teacher communication
- 5) Sri Aurobindo's idea of Super mind implies that _____.
 - a) Darwinian theory is relevant hence education cannot do much
 - b) The task of a teacher is to uplift the awakened consciousness of human beings
 - c) A teacher has to integrate Psychology, biology and education in his/het teaching techniques
 - d) Education can achieve its divine purpose through meditation
- 6) As per the NCF 2005 the role of teacher is that of _____.
 - a) Leader
 - b) Evaluator
 - c) Facilitator
 - d) All of above
- 7) Who among the following Indian thinkers has contributed towards the concept of Integral Education?
 - a) Gijubhai Badheka
 - b) Swami Vivekanand
 - c) Mahatma Gandhi
 - d) Sri Aurobindo
- 8) _____ is included in personal values.
 - a) Freedom
 - b) Equality
 - c) Self-support
 - d) Co-operation
- 9) _____ Is an Originator of Educational Sociology.
 - a) Jorge Pen
 - b) John Due
 - c) Ottaway
 - d) Brown

Seat
No.

M.Ed. (Semester - I) (New) (CBCS) Examination: Oct/Nov-2023
Introduction to Research Method (MED0104)

Day & Date: Friday, 12-01-2024
 Time: 11:00 AM To 02:00 PM

Max. Marks: 80

- सुचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दशवितात.
 3) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहणे उचित ठरेल.

प्र.1 खालील योग्य पर्याय निवडा.

10

- 1) संशोधनाच्या प्रारंभानुसार खालीलपैकी कोणती कृती आग्रक्रमी असणे आवश्यक आहे.
 - अ) संशोधन आराखड्याचे विकसन
 - ब) संशोधन प्रश्न निर्मिती
 - क) माहिती विश्लेषण प्रक्रिया निश्चिती
 - ड) संशोधन परिकल्पना सुसूत्रीकरण
- 2) सुगम यदृचिक नमूना निवड कसे प्रभावी आहे?
 - अ) वाजवीपणे अचूक
 - ब) माहिती संकलनाची किफायतशीर पद्धत
 - क) वैयक्तिक पूर्वाग्रहांपासून मुक्त
 - ड) वरील सर्व
- 3) संख्यात्मक संशोधनाचे प्राथमिक उद्दिष्ट काय आहे?
 - अ) एखाद्या घटनेचे सखोलपणे अन्वेषण करणे आणि त्याचे वर्णन करणे
 - ब) चलांमधील नमुने आणि संबंध ओळखणे
 - क) नवीन सिद्धांत आणि गृहीतके निर्माण करणे
 - ड) सहभागींचे व्यक्तिनिष्ठ अनुभव समजून घेणे
- 4) गुणात्मक आणि संख्यात्मक संशोधन म्हणजे ——— च्या आधारे संशोधनाचे वर्गीकरण.

अ) संशोधनाचा वापर	ब) वेळेचे परिमाण
क) वापरलेले तंत्र	ड) संशोधनाचा उद्देश
- 5) खालीलपैकी कोणता गुणात्मक संशोधन डिझाइनचा प्रकार नाही?

अ) केस स्टडी	ब) घटनाशास्त्र
क) ग्राउंडेड सिद्धांत	ड) सहसंबंध अभ्यास
- 6) खालीलपैकी असंभाव्यता नमुना निवड ——— ही एक आहे.

अ) क्लस्टर नमुना निवड	ब) पद्धतशीर नमुना निवड
क) स्तरीकृत नमुना निवड	ड) कोटा नमुना निवड
- 7) खालीलपैकी कोणते 'इंटरव्हेनिंग व्हेरिअबल' चे उदाहरण आहे.

अ) शिक्षक	ब) एक उपदेशात्मक साहित्य
क) विद्यार्थी	ड) प्रशासन

- 8) संशोधन प्रश्नाचे उत्तर देण्यासाठी एकूण योजना किंवा ब्लूप्रिंट ला ----- म्हणतात?
 अ) संशोधन आराखडा
 ब) गृहीतक
 क) नमुना
 ड) विश्लेषण
- 9) 'एका संशोधकाला माध्यान्ह भोजन योजनेच्या परिणामकारकतेबाबत मोठ्या प्रमाणावर सर्वेक्षण करायचे आहे.' या उद्देशासाठी, कोणते साधन योग्य असेल?
 अ) निरीक्षण वेळापत्रक
 ब) प्रश्नावली
 क) समाजमिती तंत्र
 ड) मुलाखत
- 10) वैज्ञानिक/शास्त्रीय संशोधनाचे मुख्य वैशिष्ट्य म्हणजे ----.
 अ) प्रायोगिक संशोधन
 ब) ऐतिहासिक संशोधन
 क) अनुभवजन्य संशोधन
 ड) सैद्धांतिक संशोधन

- प्र.2 थोडक्यात उत्तरे लिहा 10
 अ) ज्ञान निर्मितीचे स्रोत लिहा.
 ब) चलांचे प्रकार स्पष्ट करा.
- प्र.3 थोडक्यात उत्तरे लिहा 10
 अ) संख्यात्मक आणि गुणात्मक संशोधनातील फरक स्पष्ट करा.
 ब) जनसंख्या आणि नमुन्याचा आकार या संकल्पना स्पष्ट करा.
- प्र.4 खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) 15
 अ) संशोधनाचे प्रकार सांगून संशोधन आराखड्याचे घटक स्पष्ट करा.
 ब) प्रयोगिक संशोधनाचे स्वरूप सांगून प्री आणि ट्रू प्रयोगिक अभिकल्प थोडक्यात स्पष्ट करा.
- प्र.5 खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) 15
 अ) गुणात्मक संशोधन म्हणजे काय? ऐतिहासिक संशोधन सविस्तर स्पष्ट करा.
 ब) नमुना निवड म्हणजे काय? विविध नमुना निवड तंत्रे स्पष्ट करा.
- प्र.6 टिपा लिहा (कोणत्याही चार) 20
 अ) दुय्यम माहितीचे स्रोत
 ब) गुणात्मक संशोधनाची नीतीतत्वे
 क) अंतर्गत आणि बाह्य वैधता
 ड) शैक्षणिक संशोधनाची क्षेत्रे
 इ) मुलाखत : संशोधनाचे साधन

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester - I) (New) (CBCS) Examination: Oct/Nov-2023
Introduction to Research Method (MED0104)**

Day & Date: Friday, 12-01-2024
Time: 11:00 AM To 02:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Right side Figure shows the marks of questions.

Q.1 Choose the correct alternative.

10

- 1) In Order to pursue the research, which of the following is priorly required.
 - a) Developing a research design
 - b) Formulating a research question
 - c) Deciding about the data analysis procedure
 - d) Formulating a research hypothesis
- 2) How is random sampling effective?
 - a) Reasonably accurate
 - b) An economical method of data collection
 - c) Free from personal biases
 - d) All the above
- 3) What is the primary goal of quantitative research?
 - a) To explore and describe a phenomenon in-depth
 - b) To identify patterns and relationships between variables
 - c) To generate new theories and hypotheses
 - d) To understand the subjective experiences of participants
- 4) Qualitative and Quantitative research are the classification of the research on the basis of _____.

a) Use of the research	b) Time dimensions
c) Techniques used	d) Purpose of the research
- 5) Which of the following is not a type of qualitative research design?

a) Case study	b) Phenomenology
c) Grounded theory	d) Correlation study
- 6) Which is called as non-probability sampling?

a) Cluster Sampling	b) Systematic Sampling
c) Stratified Sampling	d) Quota Sampling
- 7) Which of the following is an example of 'Intervening Variable' _____?

a) Teacher	b) An instructional material
c) Student	d) Administration
- 8) The overall plan or blueprint for answering the research question is called?

a) Research Design	b) Hypothesis
c) Sample	d) Analysis
- 9) A Researcher want to conduct large-scale survey regarding the effectiveness of mid-day meal scheme. For this purpose, which tool will be suitable?

a) Observation Schedule	b) Questionnaire
c) Sociometric Technique	d) Interview

- 10) The main characteristic of scientific research is _____.
a) Experimental Research b) Historical Research
c) Empirical Research d) Theoretical Research

- Q.2 Short answer type question. 10**
a) Write sources of knowledge generation.
b) Explain the types of variables.
- Q.3 Short answer type question. 10**
a) Explain the difference between Quantitative and Qualitative research.
b) Explain the concept of population and sample size.
- Q.4 Answer the following question. (Any one) 15**
a) State the types of research and explain the components of research proposal
b) Write the nature of experimental research and explain pre and true experimental designs in brief.
- Q.5 Answer the following question. (Any one) 15**
a) What is meant by Qualitative research and explain the historical research in details?
b) What is sampling? Explain the various sampling techniques.
- Q.6 Write short notes on (Any four) 20**
a) Sources of Secondary data
b) Ethics of Qualitative Research
c) Internal and External Validity
d) Areas of Educational Research
e) Interview as a research tool

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester - I) (Old) (CBCS) Examination: Oct/Nov-2023
Psychology of Learning and Development (20504101)**

Day & Date: Tuesday, 09-01-2024
Time: 11:00 AM To 02:00 PM

Max. Marks: 80

- सुचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दशवितात.

प्र.1 खालील योग्य पर्याय निवडा.

10

- 1) वय वर्ष 12 ते 21 हा कालावधी ---- विकासाचा आहे.
अ) बाल्यावस्था ब) कुमारावस्था
क) प्रौढावस्था ड) यापैकी नाही
- 2) प्रेरणेचा सिध्दांत ---- मांडला.
अ) पियाजे ब) वायगोत्स्की
क) मास्लो ड) प्लेटो
- 3) वैयक्तिक अनुदेशन प्रणाली अध्ययन सिध्दांत ---- ने विकसित केला.
अ) स्किनर ब) गॅंगे
क) पियाजे ड) यापैकी नाही
- 4) आकलानाची दूसरी पायरी ---- आहे.
अ) निवड ब) संघटन
क) अर्थनिर्वचन ड) मूल्यमापन
- 5) विमर्शी विचारासाठी मुख्यतः ---- पध्दतीचा वापर केला जातो.
अ) वैज्ञानिक ब) प्रायोगिक
क) सर्वेक्षण ड) निरीक्षण
- 6) सहयोगी अध्ययनात ---- नीतीतत्वाचा समावेश होतो.
अ) सहकार्यात्मक ब) गटचर्चा
क) समुह अध्यापन ड) वरील सर्व
- 7) अध्ययनार्थीच्या भाषा विकासावर ---- चा प्रभाव असतो.
अ) कुटुंब ब) समाज
क) शाळा ड) वरील सर्व
- 8) पियाजे ने ---- सिध्दांत मांडला.
अ) भाषा ब) गणित
क) विज्ञान ड) वरील सर्व
- 9) वायगोत्स्कीच्या सिध्दांताचा पाया ---- आहे.
अ) तात्विक ब) माहीती
क) सामाजिक आंतरक्रिया ड) भाषा
- 10) नातेसंबंध ---- चा घटक आहे.
अ) सकारात्मक मानसशास्त्र ब) सकारात्मक तत्वज्ञान
क) अ आणि ब ड) यापैकी नाही

- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा 10
अ) प्राथमिक स्तरातील अध्ययनातील अडचणी कोणत्या आहेत?
ब) सामाजिकीकरणाची प्रक्रिया स्पष्ट करा.
- प्र.3 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा 10
अ) अध्ययनार्थीच्या विकासावर संस्कृतीचा प्रभाव स्पष्ट करा.
ब) आपण कुमारांच्या विकासासाठी शैक्षणिक आधार कसा द्याल?
- प्र.4 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणताही एक) 15
अ) ज्ञानसंक्रमणाचे विविध मार्ग स्पष्ट करा.
ब) विद्यार्थ्यांचा भाषिक विकास म्हणजे काय? पियाजे आणि वायगोत्स्की च्या दृष्टिकोनातून नीतीतत्त्वाचे चिकित्सक विश्लेषण करा.
- प्र.5 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणताही एक) 15
अ) प्रेरणेचे विविध मार्ग स्पष्ट करा. आणि अध्ययनातील प्रेरणेची भूमिका वर्णन करा.
ब) सामाजिकीकरण म्हणजे काय? मुलांच्या जीवनातील सामाजिकीकरणाचे महत्व स्पष्ट करा.
- प्र.6 टिपा लिहा (कोणत्याही चार) 20
अ) सकारात्मक मानसशास्त्र
ब) भौतिक वातावरण
क) सहकार्यात्मक अध्ययन
ड) प्रकल्प कार्य
इ) कुमारावस्थेतील समस्या

Seat No.	
-------------	--

**M.Ed. (Semester - I) (Old) (CBCS) Examination: Oct/Nov-2023
Psychology of Learning and Development (20504101)**

Day & Date: Tuesday, 09-01-2024
Time: 11:00 AM To 02:00 PM

Max. Marks: 80

- Instructions:** 1) All questions are compulsory.
2) The candidates should read the original questions in English.

Q.1 Choose the correct alternative.

10

- 1) The age 12 year to 21 year is _____ period of development
 - a) childhood
 - b) Adolescent
 - c) Adult
 - d) none of these
- 2) Theory of motivation is framed by _____
 - a) Paige
 - b) Vygotsky
 - c) Maslow
 - d) Plato
- 3) Individulized instructional system learning theory is developed by _____.
 - a) Skinner
 - b) Gagne
 - c) Paige
 - d) None of these
- 4) _____ is the second step of perception
 - a) Selection
 - b) Organization
 - c) interpretation
 - d) evaluation
- 5) Mainly _____ method used in critical thinking.
 - a) Scientific
 - b) Experimental
 - c) Survey
 - d) Observation
- 6) In collaboration learning _____ strategies are included.
 - a) Co-operative
 - b) Group
 - c) team teaching
 - d) all above
- 7) Learners language development influenced by _____
 - a) Family
 - b) society
 - c) School
 - d) all above
- 8) Piaget stated _____ theory
 - a) Language
 - b) Maths
 - c) science
 - d) all above
- 9) Vygotsky's theory based on _____
 - a) Theoretical
 - b) information
 - c) social interaction
 - d) language
- 10) Relationship is the factor of _____
 - a) Positive Psychology
 - b) Positive Philosophy
 - c) A&B
 - d) none of these

- Q.2 Answer the following question.** **10**
- a) What are the learning difficulties at primary stage?
 - b) Explain the process of socialization.
- Q.3 Answer the following question.** **10**
- a) Explain the influences of culture on learner's development.
 - b) How will you give Educational support in adolescent's development?
- Q.4 Answer the following question (Any one)** **15**
- a) Explain the various mode of knowledge
 - b) What is language development among students? Critically analyze these strategies in the view of Piaget and Vygotsky?
- Q.5 Answer the following question (Any one)** **15**
- a) Explain the various way of motivation? Describe the role of motivation in the learning.
 - b) What is mean by socialization? Explain the importance of socialization in children life.
- Q.6 Write short answers (Any Four)** **20**
- a) Positive Psychology.
 - b) Physical environment.
 - c) Cooperative learning
 - d) Project work
 - e) Problems of adolescents

Seat
No.

**M.Ed. (Semester - I) (Old) (CBCS) Examination: Oct/Nov-2023
History and Political Economy of Education (20504102)**

Day & Date: Wednesday, 10-01-2024
Time: 11:00 AM To 02:00 PM

Max. Marks: 80

- सुचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दशवितात.

प्र.1 खालील योग्य पर्याय निवडा.

10

- 1) भारतीय शिक्षणाची सनद यालाच ---- म्हटले जाते.
अ) वुडचा खलिता ब) पाझर सिद्धांत
क) सार्जेंट कमिशन ड) हंटर कमिशन
- 2) संस्थात्मक नियोजन हे ---- असते.
अ) अल्पकालीन ब) दीर्घकालीन
क) अ आणि ब दोन्ही ड) यापैकी नाही
- 3) प्रभावीपणे तर्क करण्याची क्षमता, प्रणालीचा विचार करण्याची क्षमता, निर्णय घेणे व समस्या सोडविणे हे सर्व ---- संबंधित आहे.
अ) सहकार्य ब) चिकित्सक विचार
क) संवाद ड) माहिती
- 4) शालेय वित्ताचे ---- हे स्रोत आहेत.
अ) सरकारी अनुदान
ब) दानशूर व्यक्तींनी दिलेल्या देणग्या व गंगाजळी
क) विकास निधी
ड) वरील सर्व
- 5) "गुरुकुल पद्धती" ही ---- कालखंडाचे महत्वाचे वैशिष्ट्य आहे.
अ) बौद्ध ब) वैदिक
क) जैन ड) मुस्लिम
- 6) 'नियोजन म्हणजे कृती करण्यापूर्वी तिचा आराखडा तयार करणे' ही व्याख्या ---- यांची आहे.
अ) फिलिप्स ब) न्यूमन
क) ऑक्सफर्ड शब्दकोश ड) समर
- 7) वेतनेतर अनुदान वर्षातून ---- वेळा दिले जाते.
अ) एक ब) दोन
क) तीन ड) चार
- 8) बहुसंस्कृती समाजातील शिक्षण हे समाजात ---- निर्माण करण्यावर भर देते.
अ) जाणीव-जागृती ब) विविधतेत एकता
क) आत्मसन्मानाची भावना ड) वरील सर्व

- 9) चौथ्या पंचवार्षिक योजनेचा कालखंड ---- हा आहे.
 अ) 1961 ते 1966 ब) 1960 ते 1965
 क) 1969 ते 1974 ड) 1970 ते 1975
- 10) ग्राहकाच्या भांडवलशाहीतून ---- ची सुरुवात झाली.
 अ) उत्तर आधुनिकतावाद ब) मानवतावाद
 क) आधुनिकतावाद ड) यापैकी नाही

प्र.2 पुढील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- अ) जैन धर्माची तत्त्वे सांगा. 05
 ब) शिक्षणातील आर्थिक स्रोत 05

प्र.3 पुढील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- अ) 21 व्या शतकातील कोणतीही पाच आवश्यक कौशल्ये स्पष्ट करा. 05
 ब) शालेय व्यवस्थापनाची गरज व महत्त्व सांगा. 05

प्र.4 खालील प्रश्नाचे थोडक्यात उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15

- अ) बौद्ध धर्म पुढील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा .तत्त्वे, अभ्यासक्रम, अध्ययन –अध्यापन पध्दती, शिक्षकांची भूमिका.
 ब) शालेय शिक्षणातील राज्य व केंद्र सरकारची आर्थिक जबाबदारी स्पष्ट करा.

प्र.5 खालील प्रश्नाचे थोडक्यात उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15

- अ) शैक्षणिक कर्मचाऱ्यांचा व्यावसायिक विकासाचा अर्थ हे सांगून गरज व महत्त्व स्पष्ट करा.
 ब) बहुसांस्कृतिक शिक्षणाचा अर्थ सांगून बहुसांस्कृतिक समाजातील समस्या सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्र.6 टिपा लिहा. (कोणतेही चार) 20

- अ) इस्लाम धर्माची शिक्षण व्यवस्था
 ब) शैक्षणिक अर्थ व्यवस्थेतील समस्या
 क) शालेय अर्थसंकल्पाचा उपयोग
 ड) शैक्षणिक नियोजनाची संकल्पना व महत्त्व.
 इ) शिक्षणासाठी घटनात्मक तरतुदी सांगा.

Seat
No.**M.Ed. (Semester - I) (Old) (CBCS) Examination: Oct/Nov-2023
History and Political Economy of Education (20504102)**Day & Date: Wednesday, 10-01-2024
Time: 11:00 AM To 02:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.**Q.1 Choose the correct alternative.****10**

- 1) Magna Carta of Indian education is also known as _____.
 - a) Woods dispatch
 - b) Filtration theory
 - c) Sargent Commission
 - d) Hunter Commission
- 2) Institutional planning is _____.
 - a) Short term
 - b) Long term
 - c) Both a and b
 - d) None of these
- 3) The ability to reason effectively, use system thinking, make a decisions and solve problems is all these related to _____.
 - a) Collaboration
 - b) Critical thinking
 - c) Communication
 - d) Information
- 4) _____ is the sources of school finance.
 - a) Government grants
 - b) Endowment and Reserve fund
 - c) Development funds
 - d) Above all
- 5) The "Gurukul system" was an important feature of _____ period.
 - a) Bouddha
 - b) Vedic
 - c) Jain
 - d) Muslim
- 6) 'Planning to design some action to be done beforehand.' This definition is stated that _____.
 - a) Philips
 - b) Neuman
 - c) Oxford Dictionary
 - d) Sammar
- 7) Non salary grant is given _____ a year.
 - a) Once
 - b) Twice
 - c) Thrice
 - d) Four time
- 8) Education of multicultural society gives impact on creating _____ in society.
 - a) Preparation of awareness
 - b) Unity in diversity
 - c) Feeling of self respect
 - d) Above all
- 9) The fourth five year plan period _____.
 - a) 1961 to 1966
 - b) 1960 to 1965
 - c) 1969 to 1974
 - d) 1970 to 1975
- 10) _____ began with consumer capitalism.
 - a) Post Modernism
 - b) Humanism
 - c) Modernization
 - d) None of these

- Q.2 Answer the following questions.**
- a) State the principle of Jain religion. **05**
 - b) Explain the sources of finance in education. **05**
- Q.3 Answer the following questions.**
- a) Explain the any five necessary skills in 21st century **05**
 - b) Explain the need and importance of school management. **05**
- Q.4 Answer the following question: (Any one)** **15**
- a) Explain the Buddhist religion with following points-Principles, Curriculum, teaching learning Method, role of teacher.
 - b) Explain the responsibility of Centre-State in finance of school education.
- Q.5 Answer the following question: (Any one)** **15**
- a) Explain the meaning, need and importance of Professional development of educational personnel.
 - b) What is the meaning of Multicultural Education? State the problems of multicultural society with examples.
- Q.6 Write short notes: (Any Four)** **20**
- a) Education system of Islamic period
 - b) Problems of Educational Finance
 - c) Use of school budget
 - d) Concept and importance of Educational Planning
 - e) Constitutional Provisions for Education

Seat No.	
----------	--

M.Ed. (Semester - I) (Old) (CBCS) Examination: Oct/Nov-2023
Educational Studies (20504103)

Day & Date: Thursday, 11-01-2024
Time: 11:00 AM To 02:00 PM

Max. Marks: 80

- सुचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दशवितात.
3) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहणे उचित ठरेल.

प्र.1 खालील योग्य पर्याय निवडा.

10

- 1) समवयस्क गट हे ---- चे एजंट आहेत.
अ) द्वितीय समाजीकरण ब) आगाऊ समाजीकरण
क) प्राथमिक समाजीकरण ड) विकासात्मक समाजीकरण
- 2) बहूसांस्कृतिक शिक्षण ही संकल्पना 1960 मध्ये ---- या देशात प्रथम मांडली गेली.
अ) भारत ब) अमेरिका
क) इंग्लंड ड) जपान
- 3) 'एकात्म योग' ही संकल्पना ---- यांनी मांडली.
अ) जे कृष्णमूर्ती ब) अरविंद घोष
क) महात्मा गांधी ड) स्वामी विवेकानंद
- 4) धर्म, वंश, जात, लिंग किंवा जन्मठिकाण या आधारावर व्यक्ति भेदभाव करणे हे कायदयाच्या ---- नुसार बंदी आहे.
अ) कलम 10 ब) कलम 12
क) कलम 14 ड) कलम 15
- 5) किंगडम ऑफ हॅपीनेस हा ग्रंथ ---- यांनी लिहीला.
अ) महात्मा गांधी ब) स्वामी दयानंद
क) जे कृष्णमूर्ती ड) अरविंद घोष
- 6) 1945 मध्ये मानवी हक्क आयोगाची स्थापना ---- या देशात झाली.
अ) भारत ब) जपान
क) संयुक्त राष्ट्र संघ ड) युनेस्को
- 7) बहूसांस्कृती शिक्षणाचे पाच अभिगम ---- यांनी मांडले.
अ) स्लीटर आणि ग्रांट ब) ब्राऊन आणि ओटावे
क) जॉन डयुई आणि प्लेटो ड) थर्स्टन आणि स्पीअरमन
- 8) 1986 च्या राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणात ---- चा विचार केला.
अ) शिक्षणाच्या समान संधी ब) मोफत शिक्षण
क) शिक्षण सुधार ड) लोकसंख्या नियंत्रण

- 9) शैक्षणिक समाजशास्त्राचे हे जनक ---- हे आहेत.
 अ) जॉर्ज पेन ब) जॉन ड्युई
 क) ओटावे ड) ब्राऊन
- 10) भारतीय राज्यघटनेच्या 45 व्या कलमानुसार ---- शिक्षण दिले जाते.
 अ) मोफत व सक्तीचे ब) प्रौढ
 क) दुरूस्थ ड) निरंतर

- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या. 10
 अ) शिक्षणातील सौंदर्यात्मकता ही संकल्पना स्पष्ट करा.
 ब) बालकाच्या समाजीकरण प्रक्रियेतील शाळा व समवयस्क गटाची भूमिका लिहा.
- प्र.3 खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या. 10
 अ) शिक्षणात तंत्रज्ञानाची गरज स्पष्ट करा.
 ब) बहूसांस्कृतिक समाजातील शिक्षण स्पष्ट करा.
- प्र.4 खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या. (कोणताही एक) 15
 अ) शिक्षणाचे आंतरविद्ययाशाखीय स्वरूप सांगून त्याचा तत्वज्ञान, मानसशास्त्र आणि समाजशास्त्राशी असलेला परस्परसंबंध स्पष्ट करा.
 ब) शिक्षणातील मूल्यमिमासाच्या संदर्भाने शांतता आणि इतर मुल्यांची भूमिका विशद करा.
- प्र.5 खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या. (कोणताही एक) 15
 अ) शैक्षणिक संधीची समानता म्हणजे काय? भारतीय समाजाच्या संदर्भानुसार शैक्षणिक संधीच्या असमानतेची कारणे सांगून शैक्षणिक संधीच्या समानतेची गरज स्पष्ट करा?
 ब) शालेय व्यवस्थापन म्हणजे काय? शालेय नियोजन व्यवस्थापन व पर्यवेक्षणातील संदर्भातील शालेय समस्या स्पष्ट करा?
- प्र.6 टिपा लिहा (कोणत्याही चार) 20
 अ) योगी अरविंद यांनी सांगितलेली शिक्षणाची ध्येये
 ब) सैध्दांतिक ज्ञान आणि प्रात्यक्षिक ज्ञान यातील संबंध स्पष्ट करा.
 क) भारताला मानवी हक्काची आवश्यकता सांगा.
 ड) अध्ययन-अध्यापन प्रक्रियेचे स्वरूप लिहा.
 इ) शिक्षणातील संविधात्मक तरतुदी स्पष्ट करा.

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester - I) (Old) (CBCS) Examination: Oct/Nov-2023
Educational Studies (20504103)**

Day & Date: Thursday, 11-01-2024
Time: 11:00 AM To 02:00 PM

Max. Marks: 80

- Instructions:** 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicates full marks.
3) The candidates should read the original questions in English.

Q.1 Choose the correct alternative.

10

- 1) Peer groups are the agent of _____.
a) Secondary Socialization b) Anticipatory Socialization
c) Primary Socialization d) Developmental Socialization
- 2) The concept of multiculturalism education was stated firstly in _____.
a) India b) America
c) England d) Japan
- 3) Concept of Internal Yoga is stated by _____.
a) J. Krishmurti b) Aurobindo Ghosh
c) Mahatma Gandhi d) Swami Vivekananda
- 4) Making indifference on the basis of religion, race, cast, sex or birth place is banned by legal code _____.
a) Code-10 b) Code-12
c) Code 14 d) Code-15
- 5) The book 'Kingdom of Happiness wrote by _____.
a) Mahatma Ghandhi b) Swami Dayananda
c) J. Krishmurthy d) Aurobindo Ghosh
- 6) In 1945 established of Human Right Commission in _____ Country
a) India b) Japan
c) U.S.A. d) UNESCO
- 7) Prepared five approach of multicultural education by _____.
a) Sleeter and Grant b) Brown and Ottowey
c) John Due and Plato d) Thirsten and Spearman
- 8) 1986 National Education Policy of Education Stated by _____.
a) Equality of Education b) Free Education
c) Educational Development d) Population on control
- 9) _____ Is an Originator of Educational Sociology.
a) Jorge Pen b) John Due
c) Ottaway d) Brown
- 10) According to Article 45 of Constitution of India _____ type of education is compulsory.
a) Free and compulsory b) Adult
c) Corresponded d) Continuous

- Q.2 Answer the following question in short. 10**
- a) Explain the concept of aesthetics in education.
 - b) Write the role of school and peer group in the process of socialization of child.
- Q.3 Answer the following question in short. 10**
- a) Explain the needs of Educational Technology
 - b) Explain the education in multicultural society
- Q.4 Answer the following question. (Any one) 15**
- a) Explain the Interdisciplinary nature of education and explain its relationship with Philosophy, Psychology and Sociology.
 - b) Explain the role of Peace and other Values with special reference to Axiology in education.
- Q.5 Answer the following question. (Any one) 15**
- a) What is meant by equality in educational Opportunity? State the reasons of inequality of educational opportunities and explain the need of equality in educational opportunity in the context of Indian society.
 - b) What is mean by school Management? Explain the Issues related to planning, management and monitoring of School
- Q.6 Answer in short (Any Four) 20**
- a) Educational aims according to Yogi Aurobindo.
 - b) Relation between Theoretical Knowledge and Practical Knowledge.
 - c) Need of Human Rights for India.
 - d) Write the nature of teaching learning process.
 - e) Explain the Constitutional Provisions in Education.

Seat No.	
-------------	--

M.Ed. (Semester - I) (Old) (CBCS) Examination: Oct/Nov-2023
Introduction to Research Method (20504104)

Day & Date: Friday, 12-01-2024

Max. Marks: 80

Time: 11:00 AM To 02:00 PM

- सुचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दशवितात.

प्र.1 खालील योग्य पर्याय निवडा.

10

- 1) ——— हा शास्त्रीय पध्दतीचा जनक आहे.
अ) अॅरिस्टॉटल
ब) बेकन
क) चार्लस डार्विन
ड) कोरे
- 2) ——— हे नियोजन, संरचना व संपूर्ण संशोधनाची रूपरेषा असते.
अ) संशोधन प्रबंध
ब) संशोधन अहवाल
क) संशोधन आराखडा
ड) संशोधन संरचना
- 3) ——— अभिकल्पात दोन गट यादृच्छिक निवड पध्दतीने समान करण्यात येतात पण पूर्व चाचणी दिली जात नाही.
अ) दोन गट यादृच्छिक निवड उत्तर चाचणी अभिकल्प
ब) दोन गट यादृच्छिक जोडी निवड उत्तर चाचणी अभिकल्प
क) दोन गृहित समान गट
ड) दोन गट यादृच्छिक निवड पूर्व व उत्तर कसोटी अभिकल्प
- 4) प्रायोगिक संशोधनाचे ——— हे वैशिष्ट्य आहे.
अ) तोतयेगिरी
ब) अवलोकन
क) आवृत्ती
ड) नियंत्रण
- 5) गुणात्मक संशोधनाची ——— पध्दती आहे.
अ) व्यष्टी अध्ययन
ब) सर्वेक्षण
क) प्रायोगिक
ड) कृती संशोधन
- 6) भूतकाळाशी संबंधित समस्या ——— पध्दतीने सोडविल्या जातात.
अ) व्यष्टी अध्ययन
ब) प्रायोगिक
क) वर्णनात्मक
ड) ऐतिहासिक
- 7) विशिष्ट मानवी समाजाचा वर्णनात्मक अभ्यास ——— मध्ये केला जातो.
अ) मानववंश विज्ञान
ब) व्यष्टी अध्ययन
क) घटनाशास्त्र
ड) यापैकी नाही
- 8) ——— चा वापर सारणी व सांख्यिकीसाठी करता येतो.
अ) अनुसूची
ब) मतावळी
क) पडताळासूची
ड) प्रश्नावली

- 9) द्वितीय स्त्रोतातील ---- हा व्यक्तिगत दस्ताऐवज आहे.
 अ) दैनंदिनी व पत्रे
 ब) दैनंदिनी व आत्मचरित्रे
 क) दैनंदिनी, पत्रे, आठवणी व आत्मचरित्रे
 ड) आत्मचरित्रे व आठवणी
- 10) जर दोन किंवा दोनापेक्षा अधिक स्वाश्रयी चळे असतील तर ---- वापरले जाते.
 अ) यादृच्छिक सॉलोमन अभिकल्प ब) घटकात्मक अभिकल्प
 क) यथार्थ प्रायोगिक अभिकल्प ड) पूर्व प्रायोगिक अभिकल्प

- प्र.2 खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. 10
 अ) शैक्षणिक संशोधनाचा अर्थ व त्याची क्षेत्रे लिहा.
 ब) गुणात्मक संशोधनाची संकल्पना व अर्थ लिहा.
- प्र.3 खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. 10
 अ) शैक्षणिक संशोधनाचे प्रकार व त्यांची वैशिष्ट्ये लिहा.
 ब) प्रश्नावलीची वैशिष्ट्ये व व्यवहार्यता लिहा.
- प्र.4 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15
 अ) नमुना निवडीची तंत्रे व त्यांचे प्रकार सोदाहरण लिहा.
 ब) प्रायोगिक संशोधन म्हणजे काय? प्रायोगिक संशोधनाच्या अभिकल्पांचे प्रकार लिहा.
- प्र.5 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15
 अ) गुणात्मक संशोधनाचे उपागम लिहा. गुणात्मक व संख्यात्मक संशोधनातील फरक लिहा.
 ब) गुणात्मक व संख्यात्मक संशोधनासाठी माहिती निर्मितीचे स्रोत लिहा.
- प्र.6 टिपा लिहा (कोणत्याही चार) 20
 अ) संशोधन आराखड्याचे घटक
 ब) चलांचे प्रकार
 क) दुय्यम माहितीचे स्रोत
 ड) मुलाखतीचे प्रकार व वैशिष्ट्ये
 इ) गुणात्मक संशोधनासाठी नैतिकता

Seat No.	
-------------	--

M.Ed. (Semester - I) (Old) (CBCS) Examination: Oct/Nov-2023
Introduction to Research Method (20504104)

Day & Date: Friday, 12-01-2024
 Time: 11:00 AM To 02:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
 2) Right side Figure shows the marks of questions.

Q.1 Choose the correct alternative.

10

- 1) _____ was the father of scientific method.
 - a) Aristotle
 - b) Beckon
 - c) Charles Darvin
 - d) Korey
- 2) _____ is plan, structure of strategies of investigation conceived as to obtain answer to research question.
 - a) research thesis
 - b) Research report
 - c) research proposal
 - d) research structure
- 3) In _____ design, two groups selected randomly but pre test is not given.
 - a) Two groups, randomized subjects post test only design
 - b) Two groups randomized matched subjects post test only design
 - c) Two groups static design
 - d) Two groups randomized groups pre-test post test design
- 4) _____ is the main characteristic of experimental research.
 - a) manipulation
 - b) Observation
 - c) repeation
 - d) Control
- 5) _____ is method of qualitative research.
 - a) Case-study
 - b) Survey
 - c) Experimental
 - d) Action research
- 6) The problem related to past is solved by _____ method.
 - a) case study
 - b) experimental
 - c) descriptive
 - d) historical
- 7) _____ is the descriptive study of a particular human society.
 - a) Ethnography
 - b) Case study
 - c) Phenomenology
 - d) None of these
- 8) _____ secures standardized results that can be tabulated & treated statistically.
 - a) Schedule
 - b) Opinionnaire
 - c) Checklist
 - d) Questionnaire
- 9) _____ are the secondary sources as personal document.
 - a) Diaries & letters
 - b) Diaries & biography
 - c) Diaries, letters, memories & biography
 - d) Biography & memories

- 10) Two or more than two independent variables are there than _____ is used.
- a) Randomized soloman
 - b) Factorial design
 - c) True experimental design
 - d) Pre experimental design

- Q.2 Answer the following question. 10**
- a) What is meaning of education research & its areas?
 - b) Write down the concept & meaning of qualitative research.
- Q.3 Answer the following question. 10**
- a) Write down the types of educational research & their characteristics.
 - b) What are the characteristics & applicability of questionnaire?
- Q.4 Answer the following question. (Any One) 15**
- a) Write down the types of sampling techniques with their types with example.
 - b) What is experimental research. Write the various experimental research designs in brief.
- Q.5 Answer the following question. (Any One) 15**
- a) Write down approaches of qualitative research & write the differences between qualitative & quantitative research.
 - b) Write down the sources of Knowledge qualitative & quantitative research.
- Q.6 Write short notes on (Any Four) 20**
- a) Component of research proposal
 - b) Type of variables
 - c) Sources of secondary data
 - d) Types of interview & characteristics
 - e) Ethics of quantitative research

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester - II) (CBCS) Examination: Oct/Nov-2023
Philosophy of Education (20504201)**

Day & Date: Tuesday, 09-01-2024
Time: 03:00 PM To 06:00 PM

Max. Marks: 80

- सुचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दशवितात.

प्र.1 खालील योग्य पर्याय निवडा.

10

- 1) "प्रत्येक शैक्षणिक ध्येय म्हणजे जीवनाच्या तत्वज्ञानाचा अविष्कार" होय असे
---- यांनी म्हटले आहे.
अ) सर पर्सी नन
ब) जॉन अँडम्स
क) स्पेन्सर
ड) रुसो
- 2) प्लेटोने दोन जगांची कल्पना मांडली, पहिले जग वस्तुरूप अ दुसरे जग ---- हे होय.
अ) स्वप्नांचे जग
ब) विचारांचे जग
क) कल्पनांचे जग
ड) वरील सर्व
- 3) बौद्ध धर्माचे अंतिम ध्येय ---- हे आहे.
अ) दुःख
ब) धम्म-चक्र परिवर्तन
क) निर्वाण
ड) यापैकी नाही
- 4) प्रजासत्ताक राष्ट्रात ---- हे मूल्य अत्यंत महत्त्वाचे आहे.
अ) सत्य
ब) राष्ट्रभक्ती
क) संवेदनशीलता
ड) वरील सर्व
- 5) वैयक्तिक अनुभवापेक्षा जाणकार व तज्ञ व्यक्तींनी पारखलेले व काळाच्या कसोटीला उतरलेले ज्ञान अधिक विश्वसनीय आहे असा ---- या विचारसरणीचा सिध्दांत आहे.
अ) कार्यवाद
ब) आवश्यकतावाद
क) अध्यात्मवाद
ड) प्रत्यक्षतावाद
- 6) सर फ्रान्सिस बेकनने ज्ञानप्राप्तीसाठी, अभ्यासासाठी नवीन पध्दत शोधून काढली ती पध्दती म्हणजे ---- होय.
अ) शास्त्रीय पध्दती
ब) विश्लेषणात्मक तत्वज्ञान
क) द्वंद्वविकास दृष्टीकोण
ड) वरील सर्व
- 7) 'मूलभूत शिक्षणाचा' जनक ---- यांना म्हणतात.
अ) स्वामी विवेकानंद
ब) महात्मा फुले
क) रवींद्रनाथ टागोर
ड) महात्मा गांधी
- 8) धर्मसत्ता व राजसत्ता यांच्या संघर्षातून ---- या मूल्याचा उगम झाला आहे.
अ) धर्मनिरपेक्षता
ब) सामाजिक मूल्य
क) नैतिक मूल्य
ड) वरील सर्व

- Q.2 Answer the following questions.**
- a) Explain the methods of acquiring knowledge. **05**
 - b) Explain the aims of vedic education **05**
- Q.3 Answer the following questions.**
- a) Explain National Values mentioned in Indian Constitution. **05**
 - b) Explain the role of teacher according to Rabindranath Tagore's educational thoughts. **05**
- Q.4 Answer the following questions. (Any One)** **15**
- a) What is meant by Philosophy of Education? State need and function of Philosophy of Education.
 - b) Compare the Buddhist and Jain education with reference to aims of education, teaching learning methods.
- Q.5 Answer the following questions. (Any One)** **15**
- a) Explain the Mahatma Gandhi educational views regarding aims of education, curriculum, teaching learning methods and role of a teacher.
 - b) What is meant by Values? Explain the various types of values
- Q.6 Write short notes. (Any Four)** **20**
- a) Concept of Epistemology
 - b) Principles of Extentialism
 - c) Educational thoughts of Plato
 - d) Educational importance of Modern Humanism
 - e) Teaching learning method of Islam Education.

Seat
No.

Set P

M.Ed. (Semester - II) (CBCS) Examination: Oct/Nov-2023
Sociology of Education (20504202)

Day & Date: Thursday, 11-01-2024
Time: 03:00 PM To 06:00 PM

Max. Marks: 80

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1 खालील दिलेले योग्य पर्याय निवडून गाळलेल्या जागा भरा.

10

- 1) युनोचे प्रमुख उद्दिष्ट ---- प्रस्थापित करणे आहे.
अ) आंतरराष्ट्रीय शांतता ब) आंतरराष्ट्रीय सामंजस्य
क) राष्ट्रीय एकात्मता ड) यापैकी नाही
- 2) शैक्षणिक समाजशास्त्राचा जनक ---- हा आहे.
अ) जेम्सबर्ग ब) ओटावे
क) जॉर्ज पेन ड) ऑगस्ट कांत
- 3) मानवी हक्क दिवस ---- म्हणून ओळखला जातो.
अ) 6 डिसेंबर ब) 10 डिसेंबर
क) 10 मे ड) 10 जून
- 4) कलम 29 हे ---- च्या संरक्षणासंबंधीत आहे.
अ) अल्पसंख्यांक
ब) धार्मिक
क) सर्वाना मोफत व सक्तीचे शिक्षण
ड) यापैकी नाही
- 5) शांततेच्या शिक्षणाची गरज आहे.
अ) आर्थिक विकासासाठी ब) भौतिक विकासासाठी
क) कलह टाळण्यासाठी ड) वरील सर्व
- 6) ---- हे शिक्षणातील वंचित घटक आहे.
अ) जागतिकीकरण ब) खाजगीकरण
क) उदारीकरण ड) यापैकी नाही
- 7) बहु सांस्कृतिक समाजाचे ---- हे घटक आहेत.
अ) भिन्न वंश ब) भिन्न भाषा
क) भिन्न धर्म ड) वरील सर्व
- 8) जागतिक शांतता प्रस्थापित करणे हे ---- चे प्रमुख उद्दिष्ट आहे.
अ) NCERT ब) SCTE
क) NCTE ड) यापैकी नाही
- 9) मानवी हक्क जाहीरनामा ---- प्रसिध्द झाला.
अ) 15 ऑगस्ट ब) 26 जानेवारी
क) 1 मे ड) यापैकी नाही

- 10) शाळा ही एक सामाजिक संस्था असून शिक्षण ही एक ——— आहे असे मत जॉन डी यांनी सांगितले आहे.
- अ) भावनिक प्रक्रिया
ब) सांस्कृतिक प्रक्रिया
क) आर्थिक प्रक्रिया
ड) यापैकी नाही

- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10**
- अ) निरंतर शिक्षणाची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
ब) वंचितांसाठीच्या शिक्षणाची उद्दिष्टे सांगा.
- प्र.3 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10**
- अ) आंतरराष्ट्रीय सामन जस त्यासाठी शिक्षणाचे महत्त्व सांगा.
ब) सामाजिक परिवर्तनातील अडथळे कोणते?
- प्र.4 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15**
- अ) सामाजिक बदल म्हणजे काय? सामाजिक बदलामध्ये शिक्षक व शिक्षणाची भूमिका सांगा.
ब) शांततासाठी शिक्षण संकल्पना स्पष्ट करा. शांतता शिक्षणाची गरज सांगून शिक्षकांची भूमिका स्पष्ट करा.
- प्र.5 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15**
- अ) जागतिकीकरण खाजगीकरण संकल्पना सांगून त्यांचा शिक्षणावरील सकारात्मक परिणाम सांगा.
ब) वंचित घटक म्हणजे काय? वंचितांच्या शैक्षणिक समस्या व त्यावरील उपाय स्पष्ट करा.
- प्र.6 थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) 20**
- अ) शैक्षणिक समाजशास्त्राचे स्वरूप
ब) बहुसांस्कृतिक समाजात शिक्षणाची भूमिका कोणती?
क) वंचितांच्या शिक्षणाची उद्दिष्टे सांगा.
ड) सामाजिकरणात कुटुंबाची भूमिका सांगा.
इ) निरंतर शिक्षणाची गरज व महत्त्व सांगा.

Seat No.	
----------	--

M.Ed. (Semester - II) (CBCS) Examination: Oct/Nov-2023
Sociology of Education (20504202)

Day & Date: Thursday, 11-01-2024
 Time: 03:00 PM To 06:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
 2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Choose the correct alternative from the following options. 10

- 1) UNO's main objective is to establish _____.
 a) International peace b) International harmony
 c) National Integration d) None of these.
- 2) Father of Educational Sociology is _____.
 a) Jamesburg b) Ottawa
 c) George Paine d) August Kant
- 3) Human Rights Day is known as _____.
 a) 6th December b) 10th December
 c) 10 May d) 10 June
- 4) Section 29 deals with the protection of _____.
 a) Minorities
 b) Religious
 c) Free and compulsory education for all
 d) None of these
- 5) Need for peace education _____.
 a) For economic development b) For physical development
 c) To avoid conflict d) All of the above
- 6) _____ This is the underprivileged factor in education.
 a) Globalization b) Privatization
 c) Liberalization d) None of these
- 7) The elements of a multicultural society are _____.
 a) Different race b) Different language
 c) Different religions d) All of the above
- 8) The main objective of _____ is to establish world peace.
 a) NCERT b) SCTE
 c) NCTE d) None of these
- 9) Declaration of Human Rights _____ released.
 a) 15th August b) 26th January
 c) 1st May d) None of these
- 10) School is a social institution and education is a _____ again.
 a) Emotional process b) Cultural process
 c) Financial process d) None of these.

- Q.2 Answer the following questions. 10**
- a) Explain the objectives of continuous education.
 - b) State the objectives of education for disadvantage.
- Q.3 Answer the following questions. 10**
- a) State the importance of education for International Integration.
 - b) What are the barriers to social change?
- Q.4 Answer the following questions. (Any One) 15**
- a) What is social change State the role of teachers and education in social change.
 - b) Explain the concept of education for peace Explain the role of teachers by stating the need for peace education.
- Q.5 Answer the following questions. (Any one) 15**
- a) Explain the concept of globalization privatization and its positive impact on education.
 - b) What are disadvantaged factors explain the educational problems of the disadvantaged and their solutions.
- Q.6 Write Short Answers. (Any Four) 20**
- a) Nature of Educational Sociology
 - b) What is the role of education in a multicultural society?
 - c) State the objectives of education of the underprivileged.
 - d) State the role of family in socialization.
 - e) State the need and importance of continuing education.

- 9) विद्यार्थ्यांमध्ये अपेक्षित वर्तन बदल घडवण्यासाठी केलेली कृति म्हणजे ----.
- अ) अध्ययन अध्यापन प्रक्रिया ब) अध्यापन
क) पर्यवेक्षण ड) अध्ययन
- 10) अभ्यासक्रम विकसनाच्या ---- दृष्टीकोनात अध्यापन घटक हे थेट विद्यार्थ्यांच्या प्रत्यक्ष जीवनाशी निगडित असतात.
- अ) निसर्गवादी ब) मानवतावादी
क) पुनःरचनावादी ड) रचनावादी

प्र.2 खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा

- अ) अभ्यासक्रमाचा अर्थ व संकल्पना स्पष्ट करा. 05
ब) अध्ययन अनुभवाचे विकसन करण्याचे निकष स्पष्ट करा. 05

प्र.3 खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा

- अ) मुख्य अभ्यासक्रमाची संकल्पना स्पष्ट करा. 05
ब) केंद्रित व विकेंद्रीत अभ्यासक्रमाची संकल्पना स्पष्ट करा. 05

प्र.4 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक)

- अ) गरजांचे पृथःकरण, उद्दिष्टांची व अध्ययन अनुभवाची निवड या मुद्यांना अनुसरून अभ्यासक्रम विकसनाचे व्यावसायिक/प्रशिक्षण प्रतिमान स्पष्ट करा. 15
ब) पर्यावरण विषयक ज्ञान व चिंता विद्यार्थ्यांमध्ये शालेय विषयांमधून निर्माण होण्यासाठी तुम्ही कोणत्या प्रकारचे अध्ययन अनुभव द्याल.

प्र.5 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक)

- अ) अभ्यासक्रमाचे घटक उद्दिष्टे, आशय, आशय सादरीकरण व मूल्यमापन या मुद्यांना अनुसरून स्पष्ट करा. 15
ब) मानवतावादी अभ्यासक्रमाची संकल्पना त्याचा उद्देश, वैशिष्ट्ये व मानसशास्त्रीय आधार यासह स्पष्ट करा.

प्र.6 टिपा लिहा (कोणत्याही चार)

- अ) अंतरविद्याशाखीय अध्ययन अनुभव 20
ब) अभ्यासक्रम भाराची समस्या
क) अभ्यासक्रमाचे निर्धारक
ड) अध्ययनार्थी केंद्रित अभ्यासक्रम
इ) अभ्यासक्रमाचे टायलर चे प्रतिमान

Seat No.	
-------------	--

Set

P

M.Ed. (Semester - II) (CBCS) Examination: Oct/Nov-2023
Curriculum Studies (20504203)

Day & Date: Friday, 29-12-2023
Time: 03:00 PM To 06:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Right side figures indicate the marks.

Q.1 Choose Correct Alternative and answer. 10

- 1) The construction of Hilda Taba's model of curriculum development was done particularly for _____ study.

a) Learning	b) Social
c) Research	d) Survey
- 2) One of the characteristic of subject centered curriculum is _____.

a) Drill of a Specific skills	b) Revision
c) Group task	d) Survey
- 3) Curriculum means planning for _____.

a) Teaching	b) Feedback
c) Learning	d) Group task
- 4) The impact of naturalism on the curriculum shows the _____ basis of curriculum.

a) Philosophical	b) Psychological
c) Ideological	d) Social
- 5) The models of curriculum development stated by Tyler and Hilda Taba are _____.

a) Non-scientific	b) Scientific
c) Physical	d) Social
- 6) The Wiles and Bondy has stated the first stage of Curriculum development as _____.

a) Implementation	b) Evaluation
c) Analysis	d) Design
- 7) The learning experiences must be _____.

a) Related to life	b) Related to objectives
c) according to age and maturity	
d) All a,b,c	
- 8) The important aspect of community centered curriculum is _____.

a) Drill	b) Revision
c) Group task	d) Supervised study
- 9) The activity arranged for making expected behavioural changes among the students is _____.

a) Teaching learning process	b) Teaching
c) Supervision	d) Learning
- 10) In _____ approach of curriculum development teaching topics are directly related to student's lives.

a) Naturalistic	b) Humanistic
c) Re – constructivist	d) constructivist

- Q.2 Answer the following Questions in brief**
- a) Explain the Meaning and Concept of Curriculum. **05**
 - b) Explain the Criterion for developing Learning Experiences. **05**
- Q.3 Answer the following Questions in brief.**
- a) Explain the concept of Core Curriculum. **05**
 - b) Explain the concept of Centralized and Decentralized Curriculum. **05**
- Q.4 Answer the following Questions. (Any One)** **15**
- a) Explain the Vocational/Training Model of Curriculum Development with special reference to Analysis of needs, selection of objectives and learning experiences.
 - b) What type of learning experiences You will give to the students for infusion of an Environment related knowledge and concerns through the school subjects.
- Q.5 Answer the following Questions. (Any One)** **15**
- a) Explain the Components of Curriculum viz. Objectives, Content, Content Presentation, Evaluation.
 - b) Explain the concept of Humanistic Curriculum with the purpose Characteristics and Psychological Basis.
- Q.6 Write Short Notes on (Any Four)** **20**
- a) Interdisciplinary Learning Experiences.
 - b) Problem of Curriculum Load.
 - c) Determinants of Curriculum.
 - d) Learner Centered Curriculum.
 - e) Tyler's Model of Curriculum.

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester - II) (CBCS) Examination: Oct/Nov-2023
Teacher Education – I (20504204)**

Day & Date: Saturday, 30-12-2023
Time: 03:00 PM To 06:00 PM

Max. Marks: 80

- सुचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दशवितात.

प्र.1 योग्य पर्याय निवडा.

10

- 1) NCERT ने अभ्यासक्रमाची रूपरेषा तयार करताना ---- 60% भारांश दिला आहे.
अ) शिक्षणाचे तत्त्वज्ञान ब) समाजशास्त्रीय कार्य
क) आशययुक्त अध्यापन पद्धती ड) वरील सर्व
- 2) शिक्षण-प्रशिक्षकाने दिलेले अभिप्राय हे ---- शी संबंधित असतात.
अ) पाठ
ब) प्रत्याभरण
क) विद्यार्थी-शिक्षक
ड) विद्यार्थी-शिक्षक पाठ आणि प्रत्याभरण
- 3) शिक्षक शिक्षणाची गुणवत्ता व दर्जा विकसित करण्याचे प्रमुख ध्येय ---- चे असते.
अ) विस्तार सेवा केंद्र ब) राज्य शिक्षण संस्था
क) एन. सी. टी. ई ड) वरील सर्व
- 4) शिक्षकाची नीतिमत्ता, मूल्ये आणि तत्त्वे हे ---- शी संबंधित आहे.
अ) बांधिलकी ब) दर्जा
क) गुणवत्ता ड) वरील सर्व
- 5) पहिल्या टप्प्यात तज्ज्ञांचे प्रशिक्षण पूर्ण केले जाते ते ---- मॉडेलशी संबंधित असते.
अ) कास्क्रेड ब) संकल्पना प्राप्ती
क) भूमिकापालन ड) वरील सर्व
- 6) सरावपाठाची उद्दिष्टे साध्य करण्याची जबाबदारी ---- शी संबंधित आहे.
अ) प्रशिक्षणार्थी व पर्यवेक्षक ब) विद्यार्थी व प्रशिक्षणार्थी
क) प्रशिक्षणार्थी व प्राचार्य ड) वरीलपैकी नाही
- 7) छात्रसेवाकाल योजनेची ---- या आयोगाने शिफारस केली आहे.
अ) राधाकृष्णन आयोग ब) कोठारी आयोग
क) मुदलीयार ड) वरील सर्व
- 8) शिक्षक-शिक्षणात ---- मध्ये विविधता असते.
अ) कार्यक्रम ब) कृती
क) प्रात्यक्षिके ड) वरील सर्व

- 9) शिक्षक शिक्षणाची खालीलपैकी प्रमुख कार्ये ---- आहेत.
 अ) शैक्षणिक कार्य ब) सामाजिक कार्य
 क) व्यावसायिक कार्य ड) वरील सर्व
- 10) अध्यापन प्रक्रियेतील कार्याचा संपूर्ण तयारीचा आराखडा म्हणजे ---- होय.
 अ) नियोजन ब) संघटन
 क) समन्वय ड) विश्लेषण

प्र.2 खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा.

- अ) विद्यार्थी शिक्षक हा एक प्रौढ अध्ययनार्थी स्पष्ट करा. 05
 ब) कास्केड प्रतिमानाचे फायदे आणि मर्यादा स्पष्ट करा. 05

प्र.3 खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा.

- अ) सेवांतर्गत शिक्षक प्रशिक्षकाची परिणामकारक वैशिष्ट्ये कोणती? 05
 ब) शिक्षकाची भूमिका व कार्ये स्पष्ट करा. 05

प्र.4 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) 15

- अ) शिक्षक-प्रशिक्षणातील सेवांतर्गत शिक्षणाची रचना करताना येणाऱ्या घटकातील व्यवस्थापन, तयारी व प्रत्याभरणाच्या समस्यांचे स्पष्टीकरण करा.
 ब) शिक्षकाच्या व्यावसायिक प्रगतीची संकल्पना, गरज स्पष्ट करा. व सेवांतर्गत शिक्षक-शिक्षण कार्यक्रमात उजळणी व उद्बोधन वर्गाचे उद्देश स्पष्ट करा.

प्र.5 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) 15

- अ) शाळा आधारित प्रात्यक्षिक व आंतरवासिता ही संकल्पना आणि व्याप्ती स्पष्ट करून त्याचे स्वरूप उद्दिष्टे, संघटन आणि कालावधी कसा असतो?
 ब) सेवापूर्व शिक्षक शिक्षणाची संकल्पना, उद्दिष्टे, स्वरूप आणि व्याप्ती स्पष्ट करा.

प्र.6 टिपा लिहा. (कोणतेही चार) 20

- अ) विषय कामाचे (कोर्स वर्क) चे फायदे आणि मर्यादा सांगा.
 ब) प्रत्याभरण चक्र जाणिवेची गरज आणि त्याची व्याप्ती.
 क) शिक्षण शिक्षणात एन. सी. टी. ई. ची भूमिका.
 ड) शिक्षण-शिक्षणातील पोर्टफोलिओ.
 इ) शिक्षक शिक्षणात सहकार्यात्मक उपागमाचे महत्त्व.

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester - II) (CBCS) Examination: Oct/Nov-2023
Teacher Education – I (20504204)**

Day & Date: Saturday, 30-12-2023
Time: 03:00 PM To 06:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures at the right side indicate full marks.

Q.1 Multiple Choice Questions: 10

- 1) NCERT prepared curriculum outline in that 60% weightage is given to _____.
a) Educational Psychology b) Sociological Function
c) Content-cum-methodology d) Above all
- 2) Teacher educator's remarks are related to _____.
a) lesson
b) feedback
c) student teacher
d) student teacher, lesson and feedback
- 3) Teacher Education's quality and status development is the target of _____.
a) Extension service centre b) State institute of Education
c) NCTE d) Above all
- 4) Teacher's Ethics, values and principles are related to _____.
a) commitment b) status
c) quality d) Above all
- 5) In first step training is completed to key resource person. It is related to _____ model.
a) cascade b) concept attainment
c) role playing d) Above all
- 6) Responsibility of achieving the objectives of practice teaching is related to _____.
a) trainer and supervisor b) student and trainer
c) trainer and principal d) None of above
- 7) Internship scheme is recommended by _____.
a) Radhakrishnan commission b) Kothari commission
c) Mudilayer d) Above all
- 8) Teacher education is to be included variety in _____.
a) programme b) activities
c) practicals d) Above all
- 9) Teacher Educations main functions are following _____.
a) Educational function b) Social function
c) Professional function d) Above all
- 10) Preparation of complete frame work of teaching process means _____.
a) Planning b) Organisation
c) Co-ordination d) Analysis

- Q.2 Answer the following questions in brief.** **05**
- a) Explain student teacher as an adult learner. **05**
 - b) Explain the cascade model's merits and limitations. **05**
- Q.3 Answer the following questions in brief** **05**
- a) What are the characteristics of the effective in service teacher educator? **05**
 - b) State the roles and functions of teacher. **05**
- Q.4 Answer the following questions (Any One)** **15**
- a) Explain the problems faced by a teacher educator while designing the in-service teacher education such as arrangement, preparation and feedback.
 - b) Explain the concept, need for continuing professional development of the teacher. What are the purpose of orientation, refresher courses in in-service teacher education programme?
- Q.5 Answer the following questions (Any One)** **15**
- a) Explain the concept and scope of school based practicum and internship. What is its nature, objectives, organisation and duration.
 - b) Explain the concept, objectives, nature and scope of pre-service teacher education.
- Q.6 Write Short notes on (Any Four)** **20**
- a) Write merits and limitations of course work.
 - b) Need of awareness for feedback cycle and its scope.
 - c) Role of NCTE in Teacher Education.
 - d) Portfolio in Teacher Education.
 - e) Importance of collaborative approach in Teacher Education.

- 10) माहितीचे त्रिकोणीकरण म्हणजे ----.
- अ) माहितीचा एकच मार्ग ब) माहितीचे अनेक मार्ग
क) माहितीचे साधन ड) यापैकी नाही

- प्र.2 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. 10
अ) अपरिमितीय चाचण्या म्हणजे काय? उदाहरण द्या.
ब) त्रिकोणीकरणाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- प्र.3 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10
अ) मध्यंतर श्रेणी शलाकेचा अर्थ सांगा व उदाहरण द्या.
ब) एसएसपीएस चा संशोधनात उपयोग लिहा.
- प्र.4 खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. 15
अ) माहिती विश्लेषणाच्या विविध श्रेणी स्पष्ट करा.
ब) संशोधन अहवालातील मुख्य विभागातील प्रकरणाची नावे लिहा. व प्रत्येक प्रकरणातील घटकांची चर्चा करा.
- प्र.5 खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. 15
अ) परिमितीय व अपरिमितीय चाचण्या म्हणजे काय? परिमितीय व अपरिमितीय चाचणीतील फरक स्पष्ट करा.
ब) प्रसरण आणि सहप्रसरण विश्लेषणाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- प्र.6 टिपा लिहा (कोणत्याही चार) 20
अ) संशोधन अहवालाचे विभाग
ब) मध्यमानाचे उपयोग
क) अॅनोव्हा
ड) शततमक क्रम
इ) शून्य परिकल्पना

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester - III) (New) (CBCS) Examination: Oct/Nov-2023
Advance Research Method (20504301)**

Day & Date: Monday, 18-12-2023
Time: 09:00 AM To 12:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Right side numbers indicate the marks.

Q.1 Choose the correct alternative from the following options. 10

- 1) _____ is not a type of information.
 - a) Nominal scale
 - b) Interval scale
 - c) Zero scale
 - d) Ordinal scale
- 2) There is no significant difference between the achievement of boys and girls is _____ type of hypothesis.
 - a) directional
 - b) research
 - c) Un directional
 - d) null
- 3) APA means _____.
 - a) American Psychological Association
 - b) American Physical Association
 - c) American Programme Association
 - d) All of above
- 4) The Software _____ is used for statistical analysis of data.
 - a) SPSS
 - b) EXCEL
 - c) A & B
 - d) none of above
- 5) The _____ scale has true zero point.
 - a) Nominal
 - b) Ordinal
 - c) Interval
 - d) Ratio
- 6) Research report consists of _____ chapters.
 - a) Three
 - b) Five
 - c) Four
 - d) None of these
- 7) Spearman's Rank difference method of correlation identify _____ sign.
 - a) ρ
 - b) γ
 - c) β
 - d) None of these
- 8) The objectives of research problems included in _____ chapter.
 - a) First
 - b) Third
 - c) Second
 - d) Fourth
- 9) _____ Analysis is used for relationship between two or more variable.
 - a) Regression
 - b) Score
 - c) Median
 - d) None of these
- 10) Triangulation of data means _____.
 - a) One source of data
 - b) Multiple sources of data
 - c) Tools of data
 - d) None of these

- Q.2 Answer the following questions. 10**
- a) What is mean by parametric test? Give example.
 - b) Explain the concept of Triangulaton.
- Q.3 Answer the following questions. 10**
- a) Explain with example the concept of interval scale.
 - b) State the use of SPSS in research.
- Q.4 Answer the following questions. (Any One) 15**
- a) Explain the various scales of data analysis.
 - b) Write the names of the chapters in main section of research report. Discuss the components in every chapter.
- Q.5 Answer the following questions. (Any One) 15**
- a) What is mean by Parametric and nonparametric test? Explain the Difference between Parametric and parametric test.
 - b) Explain the concept of analysis of variance and covariance.
- Q.6 Write Short Notes. (Any Four) 20**
- a) Write Name and points of First Chapters in Research Report
 - b) Use of median
 - c) ANCOVA
 - d) Percentile Rank
 - e) Null Hypothesis

- 9) अनुभवी शिक्षकांच्या अध्यापनाचे निरीक्षण हे प्रशिक्षणार्थीची वाढ करण्यासाठी आहे.
अ) शारीरिक
क) भावनिक
ब) बौद्धिक
ड) यापैकी नाही
- 10) शिक्षक शिक्षण संस्थांना मान्यता देण्याचे काम ——— संस्था मार्फत होते.
अ) NCTE
क) UNCO
ब) SCTE
ड) UGC

- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या. 10**
अ) सेवांतर्गत प्रशिक्षणाची गरज सांगा.
ब) नवीन शैक्षणिक धोरणाचे महत्त्व सांगा.
- प्र.3 खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या. 10**
अ) शिक्षकांच्या व्यावसायिक वृद्धी पुढील पाच आव्हाने सांगा.
ब) सर्व शिक्षा अभियानाचे महत्त्व सांगा.
- प्र.4 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा (कोणताही एक) 15**
अ) संशोधन म्हणजे काय सांगा. वर्णनात्मक संशोधन पध्दती सांगून गुण – दोष स्पष्ट करा.
ब) सेवांतर्गत शिक्षणाची संकल्पना सांगून त्याचे शिक्षक शिक्षणातील महत्त्व स्पष्ट करा.
- प्र.5 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा (कोणताही एक) 15**
अ) व्यावसायिक शिक्षणासमोर असणारी विविध आव्हाने स्पष्ट करा.
ब) शिक्षक शिक्षणामधील खाजगी संस्थांची भूमिका स्पष्ट करा.
- प्र.6 थोडक्यात उत्तरे लिहा 20**
अ) शिक्षक शिक्षणातील समस्या सांगा.
ब) शिक्षक शिक्षण संदर्भात माध्यमिक शिक्षण आयोग 1952 ची वैशिष्ट्ये सांगा.
क) शिक्षणाचे सार्वत्रिकरणाचे महत्त्व सांगा.
ड) प्रभावी शिक्षक शिक्षणाची वैशिष्ट्ये
इ) सेवापूर्व शिक्षणाचे महत्त्व

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester - III) (New) (CBCS) Examination: Oct/Nov-2023
Teacher Education – II (20504302)**

Day & Date: Tuesday, 19-12-2023
Time: 09:00 AM To 12:00 PM

Max. Marks: 80

- Instructions:** 1) All questions are compulsory.
2) The candidates should read the original questions in English.

Q.1 Choose the correct alternative.

10

- 1) Research has led to education _____ meeting.
 - a) Religious
 - b) Spiritual
 - c) Scientific
 - d) All of the above
- 2) The teacher has to strive to achieve the objectives of _____.
 - a) Management
 - b) Studies
 - c) Teaching
 - d) Lesson
- 3) Govt. of India in 1952 establishment of Secondary Education Commission under The Chairmanship of _____ made.
 - a) Dr. Mudaliar
 - b) Radhakrishnan Commission
 - c) S Mehta
 - d) Dr. Mashalkar
- 4) Teaching practice lessons is not part of the _____ teacher education programme.
 - a) Pre service
 - b) In service
 - c) Pre service and in service
 - d) None of these
- 5) In the performance of duty, the teachers attend any workshops, if any, of such kind Training is called _____.
 - a) Pre service
 - b) In service
 - c) Regular
 - d) None of these
- 6) Class of main factors of human resources and _____ resources in school Management is affected.
 - a) Political
 - b) Economical
 - c) Social
 - d) Physical
- 7) Management is a _____ concept.
 - a) Comprehensive
 - b) Flexible
 - c) Limited
 - d) All of the above
- 8) It is necessary to give experience to teachers for their professional development to be good.
 - a) Laboratory
 - b) Travel
 - c) Excursion
 - d) None of these
- 9) Observation of teaching by experienced teachers is to enhance the trainee.
 - a) Physical
 - b) Intellectual
 - c) Emotional
 - d) None of these
- 10) Accreditation of Teacher Education Institutions is done through _____ Institute.
 - a) NCTE
 - b) SCTE
 - c) UNCO
 - d) UGC

- Q.2 Answer the following questions. 10**
- a) State the need for in-service training.
 - b) State the importance of new education policy.
- Q.3 Answer the following questions. 10**
- a) The next five challenges for teacher's professional growth.
 - b) State the importance of 'Sarva Shiksha Abhiyan'.
- Q.4 Answer the following question. (Any One) 15**
- a) Explain what research is. Explain the merits and demerits of descriptive research methods.
 - b) State the concept of in-service learning and explain its importance in teacher education.
- Q.5 Answer the following question. (Any One) 15**
- a) Explain the various challenges facing vocational education.
 - b) Explain the role of private institutions in teacher education.
- Q.6 Write Short Answers. 20**
- a) State the problems in teacher education.
 - b) State the features of the Secondary Education Commission 1952 with regard to teacher education.
 - c) State the importance of universalization of education.
 - d) Characteristics of effective teacher education.
 - e) Importance of pre-service education

- 9) सीसीई चे पूर्ण रूप ---- आहे.
अ) आशय सर्वकष मूल्यमापन
क) सातत्यपूर्ण सर्वकष परीक्षा
ब) सातत्यपूर्ण सर्वकष मूल्यमापन
ड) सातत्यपूर्ण बोधात्मक मूल्यमापन
- 10) आकारिक आणि अंतिम हे ---- चे प्रकार आहेत.
अ) शिक्षण
क) मूल्यमापन
ब) प्रशिक्षण
ड) संशोधन

प्र.2 थोडक्यात उत्तरे लिहा.

- अ) मुलींसाठी शिक्षणाच्या समस्या विशद करा. 05
ब) सेवापूर्व शिक्षक शिक्षणाची उद्दिष्टे विशद करा. 05

प्र.3 थोडक्यात उत्तरे लिहा.

- अ) निकष संदर्भ मूल्यमापनाची संकल्पना विशद करा. 05
ब) माध्यमिक शिक्षणाचा दर्जा विशद करा. 05

प्र.4 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणताही एक)

- अ) कुमारावस्थेच्या अध्ययन-अध्यापनाची प्रक्रिया स्पष्ट करा. 15
ब) माध्यमिक शिक्षणाचे सार्वत्रीकरण संबंधित समस्या आणि आव्हाने स्पष्ट करा.

प्र.5 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणताही एक)

- अ) युजीसी ची भूमिका आणि कार्ये स्पष्ट करा. 15
ब) अध्यापन प्राविण्याचे मूल्यनिर्धारण स्पष्ट करा.

प्र.6 टिपा लिहा (कोणत्याही चार)

- अ) पोर्टफोलिओ मूल्यनिर्धारण 20
ब) एससीईआरटी ची कार्ये
क) वर्ग समस्या
ड) शैक्षणिक प्रक्षेपण
इ) एनसीटीई ची भूमिका

- Q.2 Write Short Answer.**
- a) State the problems of education for girls. **05**
 - b) State the objectives of pre-service teacher education. **05**
- Q.3 Write Short Answer.**
- a) State the concept of criterion reference evaluation. **05**
 - b) State the status of secondary education. **05**
- Q.4 Answer the following question (Any One) **15****
- a) Explain the process of teaching-learning of adolescent.
 - b) Explain the problems and challenges related to universalisation of secondary education.
- Q.5 Answer the following question (Any One) **15****
- a) Explain the role and functions of UGC.
 - b) Explain the assessment of teaching proficiency.
- Q.6 Write Short Note (Any Four) **20****
- a) Portfolio Assessment
 - b) Functions of SCERT
 - c) Classroom Problems
 - d) Education Projection
 - e) Role of NCTE

- 8) एन.सी.एफ. 2005 नुसार अध्ययनाच्या ---- पातळ्या सांगितल्या आहेत.
अ) एक ब) दोन
क) तीन ड) चार
- 9) एम.एस.सी.ई.आर.टी. शी सलग्न राज्यस्तरीय एकूण ---- संस्था आहेत.
अ) तीन ब) चार
क) पाच ड) सहा
- 10) डी.पी.ई.पी. कार्यक्रम ---- पासून राबविला जात आहे.
अ) 1993-94 ब) 1995-96
क) 1990-91 ड) 2000-2001

प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- अ) प्राथमिक शिक्षणासाठी अध्ययन आणि खेळ साहित्य तयार करण्यासाठीची वैशिष्ट्ये लिहा. **05**
- ब) प्राथमिक शालेय अभ्यासक्रमातील ज्ञानरचनावादी दृष्टीकोन स्पष्ट करा. **05**

प्र.3 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- अ) प्राथमिक शिक्षणातील संशोधन अभ्यासाची पाच क्षेत्रे स्पष्ट करा. **05**
- ब) प्राथमिक शालेय अभ्यासक्रमाची तत्वे स्पष्ट करा. **05**

प्र.4 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा (कोणताही एक) **15**

- अ) प्राथमिक शिक्षणातील अभ्यासक्रमीय दृष्टीकोनाच्या सामान्य तत्वांची चर्चा करा.
- ब) प्राथमिक शिक्षणातील प्रशिक्षण कार्यक्रमाचा दर्जा व स्वरूप स्पष्ट करा.

प्र.5 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा (कोणताही एक) **15**

- अ) प्राथमिक शिक्षणातील विविध कार्यक्रम सांगून 'सर्व शिक्षा अभियान' याची सविस्तर चर्चा करा.
- ब) प्राथमिक शिक्षणातील अभ्यासक्रम क्षेत्र आणि मूल्यमापन प्रक्रिया यांची चर्चा करा.

प्र.6 टिपा लिहा (कोणत्याही चार) **20**

- अ) पूर्व प्राथमिक अवस्था
- ब) अभ्यासक्रम रचनेची तत्वे
- क) प्राथमिक शिक्षणातील एम.एस.सी.ई.आर.टी. ची भूमिका
- ड) विविध प्रकारच्या अभ्यासक्रमीय साहित्याची निर्मिती
- इ) ग्राम शिक्षण समिती

Seat No.	
----------	--

M.Ed. (Semester - III) (New) (CBCS) Examination: Oct/Nov-2023
Elementary School Level Curriculum, Pedagogy and Assessment
(20504304)

Day & Date: Thursday, 21-12-2023
 Time: 09:00 AM To 12:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
 2) Right side figures indicate the marks.

Q.1 Choose the correct alternative.

10

- 1) Activity Based Learning is _____ centered method of teaching.
 - a) Student
 - b) Teacher
 - c) Content
 - d) Society
- 2) The main Objective of 'Sarv Shiksha Abhiyan' is _____.
 - a) Free & compulsory education
 - b) Education for all
 - c) Universalization of Elementary Education
 - d) None of the above
- 3) _____ is not a language skill.
 - a) Reading
 - b) Listening
 - c) Practical
 - d) Writing
- 4) Reflection of 'Learning Without Burden' in the _____.
 - a) National Policy on Education – 1986
 - b) National Curriculum Framework-2005
 - c) National Programme of Action for Children-2005
 - d) State Curriculum Framework-2010
- 5) The programme introduced by Indian government to ensure universal retention and achievement at elementary stage is _____.
 - a) Formative evaluation
 - b) Summative evaluation
 - c) Diagnostic evaluation
 - d) Continuous & Comprehensive evaluation
- 6) In the following _____ is the proper sequence.
 - a) Textbook- Curriculum – Syllabus
 - b) Curriculum – Textbook – Syllabus
 - c) Curriculum – Syllabus- Textbook
 - d) Syllabus – Curriculum – Textbook
- 7) _____ institute of the following is working at District level related Primary Teacher Education.
 - a) NCTE
 - b) SCERT
 - c) NCERT
 - d) DIET
- 8) There are _____ level of learning according to the NCF-2005.
 - a) One
 - b) Two
 - c) Three
 - d) Four

Seat
No.

Set P

M.Ed. (Semester - III) (New) (CBCS) Examination: Oct/Nov-2023
Secondary School Level Curriculum, Pedagogy and Assessment
(20504306)

Day & Date: Thursday, 21-12-2023
 Time: 09:00 AM To 12:00 PM

Max. Marks: 80

सुचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दशवितात.

प्र.1 खालील योग्य पर्याय निवडा.

10

- 1) एन.सी.एफ. म्हणजे ----.
 अ) राष्ट्रीय आशय आराखडा ब) नाममात्र आशय आराखडा
 क) नाममात्र अभ्यासक्रम आराखडा ड) राष्ट्रीय अभ्यासक्रम आराखडा
- 2) विशिष्ट आशय, घटक, क्रिया, घटना आणि नियम यांच्या संरचनेला ---- म्हणतात.
 अ) विद्याशाखा ब) संगणक क्षेत्र
 क) कृषी क्षेत्र ड) वरील सर्व
- 3) महाराष्ट्रात राज्य माध्यमिक शिक्षण मंडळ हे ---- येथे आहे.
 अ) नागपूर ब) मुंबई
 क) पुणे ड) कोल्हापूर
- 4) विद्यार्थी शिक्षकांना कोणतेही अध्यापन कार्य हाती घेण्यात येण्यापूर्वी पुरविण्यात येणारे प्रशिक्षण ---- हे होय.
 अ) सेवापूर्व ब) सेवांतर्गत
 क) अ व ब दोन्ही ड) यापैकी नाही
- 5) आधार प्रणालीचा ---- हा घटक आहे.
 अ) दूर परिषद ब) ई आशय
 क) ई अध्ययन ड) वरील सर्व
- 6) वर्तनवादी दृष्टीकोनाचे जनक ---- हे आहेत.
 अ) थोर्नडाईक ब) जे.बी. वाट्सन
 क) पियाजे ड) यापैकी नाही
- 7) आंतरक्रियात्मक तंत्रज्ञानाचा वापर ---- साठी केला जातो.
 अ) प्रशिक्षण ब) वितरण
 क) शिक्षण ड) वरील सर्व
- 8) उजाळा वर्ग हा ---- प्रकारचा शिक्षण प्रशिक्षण कार्यक्रम आहे.
 अ) सेवापूर्व ब) सेवांतर्गत
 क) अ व ब दोन्ही ड) यापैकी नाही
- 9) "गणित हे सर्व शास्त्राचे प्रवेशद्वार आणि गुरुकिल्ली आहे" हे ---- यांनी म्हटले.
 अ) आर. बेकन ब) भास्कराचार्य
 क) आर्यभट्ट ड) युक्लिड

- 10) संशोधन अभ्यासाची क्षेत्रे —— आहेत.
अ) प्राथ: आणि मुलभूत संशोधन ब) अभ्यासक्रम मूल्यमापन
क) अ व ब दोन्ही ड) यापैकी नाही

- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10
अ) अभ्यासक्रमाची संकल्पना व घटक लिहा.
ब) माध्यमिक शालेय स्तरावरील विज्ञान अभ्यासक्रम अंमलबजावणीची प्रक्रिया स्पष्ट करा.
- प्र.3 पुढील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10
अ) सेवांतर्गत कार्यक्रमाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
ब) राज्य माध्यमिक शिक्षण मंडळाची भूमिका स्पष्ट करा.
- प्र.4 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा (कोणताही एक) 15
अ) अभ्यासक्रमाचे मूल्यमापन म्हणजे काय? साकारिक आणि आकारिक मूल्यमापन स्पष्ट करा.
ब) माध्यमिक स्तरावरील भाषा व सामाजिक शास्त्रे यांच्या अभ्यासक्रम अंमलबजावणीची प्रक्रिया स्पष्ट करा.
- प्र.5 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा (कोणताही एक) 15
अ) आधारप्रणाली म्हणजे काय? आधार प्रणालीचे प्रकार स्पष्ट करा.
ब) सेवापूर्व प्रशिक्षण कार्यक्रमाचे स्वरूप व समस्या स्पष्ट करा.
- प्र.6 टिपा लिहा (कोणत्याही चार) 20
अ) आंतरविद्याशाखीय अनुभूतीची संकल्पना
ब) माध्यमिक शालेय स्तरावरील गणित अभ्यासक्रम अंमलबजावणीची प्रक्रिया
क) EDUSAT ची संकल्पना
ड) माध्यमिक स्तरावरील संशोधन अभ्यासाची क्षेत्रे
इ) अभ्यासक्रम रचनेची तत्वे

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester - III) (New) (CBCS) Examination: Oct/Nov-2023
Secondary School Level Curriculum, Pedagogy and Assessment
(20504306)**

Day & Date: Thursday, 21-12-2023
Time: 09:00 AM To 12:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) The candidates should read the original questions in English.

Q.1 Choose the correct alternative.

10

- 1) NCF means _____.
 - a) National Content Framework
 - b) Nominal Content Framework
 - c) Nominal Curriculum Framework
 - d) National Curriculum Framework
- 2) The structure of specific content, element, action, events and rules is called _____.
 - a) Disciplinary
 - b) Computer area
 - c) Agriculture area
 - d) Above all
- 3) State board of secondary education in Maharashtra placed in _____ city.
 - a) Nagpur
 - b) Mumbai
 - c) Pune
 - d) Kolhapur
- 4) _____ training is provided to student-teacher before they have undertaken any teaching.
 - a) Pre-service
 - b) In-service
 - c) Both a and b
 - d) None of these
- 5) _____ is a component of support system.
 - a) Teleconferencing
 - b) e-content
 - c) e learning
 - d) Above all
- 6) The advocator of behaviorist approach is _____.
 - a) Thorndike
 - b) J.B. Watson
 - c) Piaget
 - d) None of these
- 7) The use of interactive technology is for _____.
 - a) Training
 - b) Marketing
 - c) Education
 - d) Above all
- 8) Refresher course is the _____ types of teacher training program.
 - a) Pre-service
 - b) In-service
 - c) Both a and b
 - d) None of these
- 9) "Mathematic is the gate and key of all sciences" is said _____.
 - a) Bacon
 - b) Bhaskeracharya
 - c) Aarybhata
 - d) Euclid

- 10) Areas of curriculum research is _____.
- a) Quasi and fundamental research
 - b) Curricular evaluation
 - c) Both a and b
 - d) None of these

- Q.2 Answer the following questions. 10**
- a) Write the concept and component of curriculum.
 - b) Explain the science curriculum implementation process at secondary school level.
- Q.3 Answer the following questions. 10**
- a) Explain the nature of in-service training programme.
 - b) Explain the role of State Board in Secondary Education.
- Q.4 Answer the following question (Any one) 15**
- a) What is meant by evaluation of curriculum? Explain formative and summative evaluation.
 - b) Explain the implementation process of language and social sciences at secondary level curriculum.
- Q.5 Answer the following question (Any one) 15**
- a) What is meant by support system? Explain the types of support system.
 - b) Explain the nature and problems of pre-service training programme.
- Q.6 Write Short Note (Any Four) 20**
- a) Concept of interdisciplinary learning experiences
 - b) Mathematics curriculum implementation process at secondary school level
 - c) Concept of EDUSAT
 - d) Areas of research studies in secondary education
 - e) Principles of curriculum construction

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester - IV) (New) (CBCS) Examination: Oct/Nov-2023
Psychological Foundation of Education (20504401)**

Day & Date: Friday, 22-12-2023
Time: 09:00 AM To 12:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Right side numbers indicate the marks.

Q.1 Choose the correct alternative from the following options. 10

- 1) _____ school emphasizes the study of whole person.
 - a) Humanistic
 - b) Vedic
 - c) Behaviourism
 - d) None of these
- 2) Principle of wholeness is adopted by _____.
 - a) Humanistic School
 - b) Gestalt Theories
 - c) Behaviourist School
 - d) Cognitive Theories
- 3) _____ made valuable contribution to the field of higher mental processes.
 - a) Humanistic School
 - b) Gestalt Theories
 - c) Behaviourist School
 - d) Cognitive Theories
- 4) _____ is a originator of behaviourism.
 - a) Watson
 - b) Piaget
 - c) Vygotsky
 - d) Freud
- 5) _____ are at the lower level of hierarchy of needs according to Maslow.
 - a) Physiological
 - b) Self-Actualization
 - c) Esteems Needs
 - d) Love & Belonging
- 6) There is _____ factor plays important role in individual difference.
 - a) Heredity
 - b) Environment
 - c) Above a and b
 - d) None of these
- 7) Recognition is the type of _____ motives.
 - a) Innate
 - b) Acquired
 - c) Social
 - d) Moral
- 8) I.Q between _____ is said to be severe mental retardation.
 - a) Below 20
 - b) 20-34
 - c) 35-49
 - d) 50-70
- 9) _____ is most unstable group.
 - a) Mob
 - b) Club
 - c) Community
 - d) None of these
- 10) _____ is highest order psychological group.
 - a) Family
 - b) Club
 - c) Community
 - d) Mob

Q.2 Answer the following questions.

- a) Explain Maslow's theory of motivation. **05**
- b) Explain the teachers role according to humanistic school. **05**

- Q.3 Answer the following questions.** **05**
- a) Explain the Concept and importance of Individual differences. **05**
 - b) Explain the types of groups with illustration.
- Q.4 Answer the following questions (Any One)** **15**
- a) Explain the changing role of teacher and student with respect to behavioristic school.
 - b) Explain the concept of motivation and various factors related to motivation.
- Q.5 Answer the following questions (Any One)** **15**
- a) Explain the characteristics and instructional strategies for exceptional children.
 - b) Explain the concept of group dynamics. How will you use different techniques to study group dynamics?
- Q.6 Write Short Notes. (Any Four)** **20**
- a) Gestalt school-Principles
 - b) Characteristics of Motivation
 - c) Role of Heredity and Environment in individual differences
 - d) Characteristics of classroom as a group
 - e) Cognitive school-Students role

- 9) गुंतवणुकीचा परतावा खालीलपैकी एकाने सुधारु शकतो.
अ) वाढती उलाढाल ब) वाढता खर्च
क) भांडवली वापर कमी करणे ड) अंदाजपत्रकापेक्षा जास्त खर्च
- 10) सूक्ष्म नियोजन ——— मध्ये केले जाते.
अ) उच्च व्यवस्थापनात ब) मध्यम व्यवस्थापनात
क) कनिष्ठ व्यवस्थापनात ड) मध्यम आणि कनिष्ठ व्यवस्थापनात

- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10
अ) नियोजन म्हणजे काय? शैक्षणिक नियोजनाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
ब) सूक्ष्म स्तरावरील शैक्षणिक नियोजनाची गरज स्पष्ट करा.
- प्र.3 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10
अ) शैक्षणिक नियोजनाची तत्वे सांगा.
ब) DIET चे कार्य लिहा.
- प्र.4 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा (कोणताही एक) 15
अ) शैक्षणिक नियोजनाच्या दृष्टीकोनाबद्दल सविस्तर तपशील स्पष्ट करा.
ब) 'NUEPA' ची रचना आणि कार्ये लिहा.
- प्र.5 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा (कोणताही एक) 15
अ) भारतातील पंचवार्षिक योजनेचे महत्त्व लिहा आणि शिक्षणावर पंचवार्षिक योजनांचा प्रभाव स्पष्ट करा.
ब) शैक्षणिक नियोजनाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- प्र.6 टिपा लिहा (कोणत्याही चार) 20
अ) संस्थात्मक नियोजन
ब) SCERT
क) जिल्हास्तरीय नियोजन
ड) मॅक्रो (स्थूल) नियोजन
इ) संस्थात्मक नियोजन

- Q.2 Answer the following questions. 10**
- a) What is mean by planning? Explain the importance of Educational Planning?
 - b) Explain the need of Micro level educational planning.
- Q.3 Answer the following questions. 10**
- a) State the principal of Educational planning.
 - b) Write the Function of DIET.
- Q.4 Answer the following question (Any one) 15**
- a) Explain the details about Approaches to Educational Planning.
 - b) Write the Structure and functions of NUEPA.
- Q.5 Answer the following question (Any one) 15**
- a) Write the importance of five year plan in India and explain the impact of five year plans of education.
 - b) Explain the types of Educational Planning.
- Q.6 Write Short Note (Any Four) 20**
- a) Institutional Planning
 - b) SCERT
 - c) District level planning
 - d) Macro Planning
 - e) Institutional Planning

- 9) नर्मदा बचाओ आंदोलनाची धुरा ---- यांनी सांभाळली.
 अ) आदिवासी व शेतकरी
 ब) आदिवासी, शेतकरी, पर्यावरणवादी व मानवाधिकार कार्यकर्ते
 क) पर्यावरणवादी, मानवाधिकार कार्यकर्ते
 ड) पर्यावरणवादी
- 10) पर्यावरण शिक्षणाचा समावेश ---- इयत्तेपासून असावा असे उच्च न्यायालयाने सूचित केले आहे.
 अ) पहिली
 ब) पाचवी
 क) आठवी
 ड) तिसरी

- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा 10
 अ) शाश्वत विकासासाठी शासनाची कोणकोणती धोरणे आहेत?
 ब) पर्यावरण शिक्षणाशी संबंधित शिक्षक व शिक्षक प्राशिनार्थीसाठी एन्सीटीई 2005 मध्ये दिलेल्या अभ्यासक्रम चौकटीविषयी लिहा.
- प्र.3 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा
 अ) पर्यावरण शिक्षणात पर्यावरण चळवळींच्या भूमिका काय आहेत ते लिहा. 05
 ब) केंद्रिय प्रदूषण नियंत्रण बोर्ड यांनी ध्वनी प्रदूषणाशी संबंधित सद्य संहिता लिहा. 05
- प्र.4 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा (कोणताही एक) 15
 अ) शाश्वत विकास म्हणजे काय? शाश्वत विकासाचे पैलू लिहा. विलायपत्रिकेमध्ये शाश्वत विकासाबाबत कोणती धोरण सूचविले ते लिहा. पर्यावरणीय प्रभाव मूल्यांकनाचा अर्थ व त्याच्या पायऱ्या लिहा.
 ब) पर्यावरण शिक्षण म्हणजे काय? पर्यावरण शिक्षणाची गरज व व्याप्ती लिहा. शालेय शिक्षक व शिक्षक प्रशिनार्थी यांना पर्यावरण शिक्षणाची गरज का आहे ते लिहा. माध्यमिक स्तरावरील पर्यावरण शिक्षणाची उद्दिष्टे लिहा.
- प्र.5 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा (कोणताही एक) 15
 अ) नैसर्गिक साधनसंपत्तीचे परिरक्षण संकल्पना, त्याची गरज व महत्त्व लिहा. नैसर्गिक साधनसंपत्तीचे परिरक्षण करण्याचे मार्ग लिहा.
 ब) शाश्वत विकासासाठी आंतरराष्ट्रीय उत्तरदायित्वाच्या संदर्भात आंतरराष्ट्रीय परिषदा व जगाभरातील उपक्रम लिहा. शाश्वत विकासावर आधारित ब्रुटलँड आयोगाबाबत माहिती लिहा.
- प्र.6 टिपा लिहा (कोणत्याही चार) 20
 अ) पर्यावरण शिक्षणाच्या शाश्वत विकासामधील भूमिका
 ब) माध्यमिक स्तरावरील पर्यावरण शिक्षणाच्या अभ्यासक्रमाशी संबंधित अध्ययन-अध्यापन व मूल्यमापनाचे मार्ग
 क) पश्चिम घाट बचाओ चळवळीबाबत लिहा.
 ड) नैसर्गिक साधनांच्या परिरक्षणामध्ये शिक्षणाची भूमिका
 इ) शाश्वत विकासासाठी नवोपक्रम

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester - IV) (New) (CBCS) Examination: Oct/Nov-2023
Sustainable Development (20504408)**

Day & Date: Saturday, 23-12-2023
Time: 09:00 AM To 12:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) The candidates should read the original questions in English.

Q.1 Multiple Choice Questions:

10

- 1) Environment Education is a way of implementing the goals of _____.
a) environment protection b) environment growth
c) environment conservation d) environment study
- 2) The imbalance of environment is to be improved with view of _____ is helpful for environmental education.
a) Environment development b) Sustainable development
c) Human development d) National development
- 3) The objectives for developing environmental education to all level were formulated of _____ conference in 1977.
a) Belgrade b) Tibilisi
c) Stockholm d) Rio-de-Janerio
- 4) Following _____ are effective teaching methods used by teachers of environmental education.
a) Survey project & group discussion
b) Lecture, method, group discussion
c) Survey & project method
d) Lecture & demonstration
- 5) The National forest conservation of India was enacted in _____.
a) 1978 b) 1972
c) 1984 d) 1980
- 6) Silent valley movement was related to _____.
a) Protecting forests
b) Projects of joining the rivers
c) Establishment of hydroelectric project
d) Cleaning the rivers
- 7) Chipko movement was related to _____ in Himachal Pradesh.
a) Save the wild animals b) Save biodiversity
c) Save the jungle trees d) Cleaning of river
- 8) The water prevention & pollution act of India as enacted in _____.
a) 1974 b) 1964
c) 1967 d) 1973
- 9) Narmada Bachao Andolan is spear headed by _____.
a) Adivasis & farmers
b) Adivasis, farmers, environmentalists & human right activists
c) Environmentalists & human right activists
d) Environmentalists

10) High court ordered to include environmental education in the curriculum from _____ standard.

- a) 1st
- b) 5th
- c) 8th
- d) 3rd

Q.2 Write the answer of following **10**

- a) What are the government policies towards sustainable development?
- b) Write the curriculum framework for teacher & teacher educators (2005) given by NCTE related to environment education.

Q.3 Write the answer of following **10**

- a) Write the role of Environmental movements in environment conservation.
- b) Write about code of practice regarding Noise pollution as given by central pollution control board.

Q.4 Answer the following questions (Any one) **15**

- a) What is sustainable development? Write its dimensions. Write the strategies for sustainable development suggested in Agenda. Write down meaning of environmental impacts assessment with it's step.
- b) What is environmental education? Write it's need & scope. Write the need of environmental education for school teachers & teacher educators? Write the objectives of environmental education of secondary level education.

Q.5 Answer the following questions (Any one) **15**

- a) Write the concept of conservation of Natural resources, it's need & importance. Write about the ways of conservation of natural resources.
- b) Write the International of commitments to sustainable development as international conferences & programme across the Globe. Write about Bruntland Commission on sustainable development.

Q.6 Write short notes (Any Four) **20**

- a) Role of environmental education in sustainable development.
- b) Teaching-learning and modes of evaluation in the curriculum of environmental education at secondary level.
- c) Write about Western ghat bachao movements.
- d) Role of education in conservation of natural resources.
- e) Innovations for sustainable development.

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester - IV) (New) (CBCS) Examination: Oct/Nov-2023
Educational Management (20504406)**

Day & Date: Friday, 05-01-2024
Time: 09:00 AM To 12:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Right side numbers indicate the marks.

Q.1 Choose the correct alternative from the following options. 10

- 1) Working under pressure is include in _____ skill.
 - a) Meeting skill
 - b) Time management
 - c) Team Building
 - d) Presentation skill
- 2) _____ is the most critical aspect of educational administration.
 - a) Social justice
 - b) Decision making
 - c) Social Demand
 - d) None of these
- 3) _____ is not a criteria of evaluating staff performance.
 - a) Responsibility of work
 - b) Personal relations
 - c) Quality of work
 - d) Knowledge of work
- 4) The long form of CPM is _____.
 - a) Critical Passive Method
 - b) Critical Path Method
 - c) Critics Path Method
 - d) Critical Performance Method
- 5) _____ is the steps of financial planning.
 - a) To set objectives
 - b) To make financial policies and objectives
 - c) Evaluation
 - d) Above all
- 6) Administration and organization are the component of _____.
 - a) Management
 - b) Democracy
 - c) Planning
 - d) None of these
- 7) Henry Feyol gave _____ principles of management.
 - a) 10
 - b) 12
 - c) 14
 - d) 16
- 8) For human resource development _____ facility is available.
 - a) Continuous education
 - b) Pre-service training
 - c) In service training
 - d) All above
- 9) In presentation skill _____ factor is not involved.
 - a) Handling conflict
 - b) Use of media
 - c) External representation
 - d) Planning
- 10) PPBS is used in _____ management.
 - a) Military
 - b) Medical
 - c) Social
 - d) Political

- Q.2 Answer the following questions. 10**
a) Explain the Concept of leadership.
b) Explain Material Resources in school.
- Q.3 Answer the following questions. 10**
a) Time Management skill.
b) Components of Performance Management in Schools.
- Q.4 Answer the following questions (Any One) 15**
a) Explain meaning and types of Organizational Structure.
b) What is educational resources? Explain the financial resources and Human resources in detail.
- Q.5 Answer the following questions (Any One) 15**
a) Explain management skill? Explain in detail Presentation skill.
b) How will you appraise teachers performance?
- Q.6 Write Short Notes. (Any Four) 20**
a) Total Quality Management
b) Explain Monitoring School Performance
c) Role of State Governments in Resource
d) Team Building skill
e) School as a social organization

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester - IV) (New) (CBCS) Examination: Oct/Nov-2023
Disaster Management (20504409)**

Day & Date: Friday, 05-01-2024
Time: 09:00 AM To 12:00 PM

Max. Marks: 80

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1 खालील दिलेले योग्य पर्याय निवडून गाळलेल्या जागा भरा. 10

- 1) भौगोलिक आपत्ती ---- समजली जाते.
अ) मानवनिर्मित आपत्ती ब) नैसर्गिक आपत्ती
क) अ व ब दोन्ही ड) यापैकी नाही
- 2) आपत्ती व्यवस्थापनासाठी संयुक्त राष्ट्र ही संस्था ---- पातळीवर कार्य करते.
अ) स्थानिक ब) राज्य
क) राष्ट्रीय ड) जागतिक
- 3) विश्व प्रकृती निधी या अशासकीय संस्थेची शाखा महाराष्ट्रात ---- ठिकाणी आहे.
अ) महाबळेश्वर ब) सोलापूर
क) पूणे ड) कोल्हापूर
- 4) राष्ट्रीय आपत्ती व्यवस्थापन प्राधिकरणाचे अध्यक्ष ---- असतात.
अ) पर्यावरण मंत्री ब) मुख्यमंत्री
क) पंतप्रधान ड) राष्ट्रपती
- 5) आपत्ती व्यवस्थापनासंदर्भात शिक्षकाची भूमिका ---- आहे.
अ) सकारात्मक दृष्टिकोन ब) प्रसारमाध्यमांचा वापर
क) सामाजिक उपक्रम ड) वरील सर्व
- 6) आपत्ती व्यवस्थापनाचे प्रशिक्षण ---- यांना दिले जाते.
अ) पुरुष ब) स्त्री
क) अ व ब दोन्ही ड) यापैकी नाही
- 7) आपत्ती व्यवस्थापन संकल्पनेत ---- चा समावेश होतो.
अ) कामगिरीचे व्यवस्थापन ब) वित्तीय व्यवस्थापन
क) माहितीचे व्यवस्थापन ड) वरील सर्व
- 8) आपत्ती व्यवस्थापन दिन ---- या दिवशी साजरा केला जातो.
अ) 12 जानेवारी ब) 10 ऑक्टोबर
क) 14 सप्टेंबर ड) 12 ऑक्टोबर
- 9) राष्ट्रीय आपत्ती व्यवस्थापन प्राधिकरण ---- मध्ये स्थापन झाले.
अ) 2005 ब) 2006
क) 2010 ड) 2012

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester - IV) (New) (CBCS) Examination: Oct/Nov-2023
Disaster Management (20504409)**

Day & Date: Friday, 05-01-2024
Time: 09:00 AM To 12:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Right side numbers indicate the marks.

Q.1 Choose the correct alternative from the following options. 10

- 1) Geographical disaster is considered _____.
a) Manmade Disaster b) Natural disaster
c) Both a and b d) None of the above
- 2) United Nations is an organization working at _____ level for disaster management.
a) Local b) State
c) National d) Global
- 3) The non-government organization of the world wildlife fund (WWF) in Maharashtra is located _____.
a) Mahableshwar b) Solapur
c) Pune d) Kolhapur
- 4) The chairperson of National Disaster Management Authority is _____.
a) Environmental Minister b) Chief Minister
c) Prime minister d) President
- 5) The role of teacher regarding disaster management is _____.
a) Positive Attitude b) Use of mass media
c) social activity d) above all
- 6) The training disaster management is given to _____.
a) Male b) Female
c) a and b d) None of these
- 7) The concept of disaster management includes _____.
a) Performance Management b) Financial Management
c) Information Management d) above all
- 8) NIDM observed 'Disaster Reduction Day' on the _____.
a) 12 January b) 10 October
c) 14 September d) 12 October
- 9) National Disaster Management Authority is established in _____.
a) 2005 b) 2006
c) 2010 d) 2012
- 10) Disaster warning system (DWS) is operated via _____.
a) Internet b) satellite
c) Radio d) Television

- Q.2 Short Answer Type Questions.**
- a) Explain the various types of Disaster. **05**
 - b) Explain the role of Education in Environmental Education. **05**
- Q.3 Short Answer Type Questions.**
- a) Explain the Management of energy resources. **05**
 - b) Explain the E- Content development for Disaster Management. **05**
- Q.4 Answer the following questions (Any One)** **15**
- a) Illustrate the various training programs for Disaster Management at secondary level.
 - b) What is mean by Manmade Disaster? Explain the Causes, effects and control of Air pollution.
- Q.5 Answer the following questions (Any One)** **15**
- a) What is mean by Environmental Management? Explain the need and importance Environmental Education.
 - b) Explain the role of various National and International agencies in Disaster Management.
- Q.6 Write Short Notes. (Any Four)** **20**
- a) Draught: Causes and Management
 - b) Disaster Management cycle
 - c) Disaster Preparedness
 - d) Management of waste
 - e) Water Management

Seat
No.

Set P

M.Ed. (Semester - IV) (New) (CBCS) Examination: Oct/Nov-2023**Issues in Planning, Management and Financing of Education (20504407)**

Day & Date: Sunday, 07-01-2024

Max. Marks: 80

Time: 09:00 AM To 12:00 PM

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 खालील दिलेले योग्य पर्याय निवडून गाळलेल्या जागा भरा. 10
- 1) शैक्षणिक वित्ताचा हा ---- स्त्रोत नाही.
अ) सार्वजनिक निधी
ब) स्थानिक संस्था निधी
क) शैक्षणिक निधी
ड) मुक्ती निधी
 - 2) खाजगी शाळांना मान्यता अनुदान द्यावे अशी शिफारस प्रथम ---- ने केली.
अ) वूडचा खलिता
ब) हंटर आयोग
क) मेकॉले जाहीरनामा
ड) विद्यापीठ आयोग
 - 3) राष्ट्रीय नियोजनामध्ये शिक्षणावरील खर्च हा सर्वसाधारण ---- भाग असतो.
अ) प्रशासन कल्याण
ब) समाजकल्याण
क) व्यक्ती कल्याण
ड) यापैकी नाही
 - 4) शाळेतील निश्चित ध्येय साध्य करण्यासाठी ---- प्रकारचे वर्तन उपयुक्त असते.
अ) सामुहिक
ब) संघटनात्मक
क) एकत्रित
ड) भिन्न
 - 5) सरकारी शाळा ---- च्या अधिपत्याखाली येतात.
अ) केंद्रीय मंडळ
ब) राज्य मंडळ
क) एन.यु.पी.ई.ए.
ड) यापैकी नाही
 - 6) संघर्ष व्यवस्थापनाच्या ---- पायऱ्या आहेत.
अ) चार
ब) पाच
क) सहा
ड) सात
 - 7) एकात्मिक शिक्षण योजनेवरील सर्व खर्च ---- मार्फत केला जातो.
अ) केंद्र शासन
ब) राज्य शासन
क) जिल्हा प्रशासन
ड) तहसील
 - 8) दिव्यांग मुलांना शिक्षणाच्या मुख्य प्रवाहात आणण्यासाठी ---- हे सहाय्यक कार्यक्रम आहेत.
अ) दिव्यांग मुलांसाठी एकात्मिक शिक्षण
ब) सर्व शिक्षा अभियान
क) अ) ब) दोन्ही
ड) यापैकी नाही
 - 9) मूल्य-लाभ विश्लेषण हा एक ---- आहे.
अ) उपागम
ब) उद्दिष्टे
क) कार्य
ड) यापैकी नाही

- 10) संघटनेच्या विकासासाठी ---- हे घटक महत्त्वाचे आहेत.
 अ) संघटनेचा आराखडा ब) संघटनेतील कर्मचारी
 क) संघटनेचे उद्दिष्टपूर्वक ड) संघटनेतील कर्मचारी

- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10
 अ) समूह गतिशीलता म्हणजे काय?
 ब) शैक्षणिक नियोजनाचा राज्य व्यापक दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
- प्र.3 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10
 अ) राज्य आणि केंद्रीय मंडळातील फरक स्पष्ट करा.
 ब) सार्वजनिक शाळेचा अर्थ सांगा.
- प्र.4 खालील प्रश्नाचे उत्तर द्या. (कोणताही एक) 15
 अ) शालेय स्तरावर समग्र गुणवत्ता व्यवस्थापना ही संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.
 ब) अपवादात्मक, मागास व दिव्यांग मुलांच्या संदर्भातील शैक्षणिक नियोजनातील समस्या स्पष्ट करा.
- प्र.5 खालील प्रश्नाचे उत्तर द्या. (कोणताही एक) 15
 अ) टयुशन फी आणि एकसमान टयुशन फी म्हणजे काय? समान शिक्षण शुल्काचे गुण आणि तोटे स्पष्ट करा.
 ब) मुख्याध्यापकांची नेतृत्व, निर्णय प्रक्रिया व मानवी संबंधाविषयी भूमिका स्पष्ट करा.
- प्र.6 टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) 20
 अ) शालेय शिक्षणात पर्यावेक्षणाचा अर्थ
 ब) आई शिक्षक संघटनेचा अर्थ
 क) शैक्षणिक व्यवस्थापनात शैक्षणिक कायद्याची भूमिका
 ड) शालेय शिक्षण आणि बाल कल्याण
 इ) संघर्ष आणि तणाव संघर्ष व्यवस्थापनाचा अर्थ

Seat No.	
----------	--

Set P

M.Ed. (Semester - IV) (New) (CBCS) Examination: Oct/Nov-2023
Issues in Planning, Management and Financing of Education (20504407)

Day & Date: Sunday, 07-01-2024
 Time: 09:00 AM To 12:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
 2) Right side numbers indicate the marks.

Q.1 Choose the correct alternative from the following options. 10

- 1) _____ is not the source of educational finance.
 - a) Public funds
 - b) Local body fund
 - c) Educational fees
 - d) Relief fund
- 2) The first recommended that accreditation and grants be given to private school.
 - a) Woods dispatch
 - b) Hunter commission
 - c) Macaulay minute
 - d) University commission
- 3) In national planning spending on education is part of general _____.
 - a) Administration welfare
 - b) Social welfare
 - c) Personal welfare
 - d) None of these
- 4) _____ type behaviour is useful for achieving certain goals in school.
 - a) Collective
 - b) Organizational
 - c) Combined
 - d) Different
- 5) The government school under _____.
 - a) Central Board
 - b) Secondary Board
 - c) NUPEA
 - d) None of these
- 6) There are _____ steps of conflict management
 - a) Four
 - b) Five
 - c) Six
 - d) Seven
- 7) All expenditure on integrated education scheme is done by _____.
 - a) Central Government
 - b) State government
 - c) Collector
 - d) Tehsil
- 8) _____ program is supporting main streaming of disabled children.
 - a) Integrated education for disabled children
 - b) Sarva Shiksha Abhiyan
 - c) Both a and b
 - d) None of these
- 9) Cost benefit analysis is the _____.
 - a) Approach
 - b) Object
 - c) Function
 - d) None of these
- 10) _____ component is important to development of organisation.
 - a) Outline if the organisation
 - b) Employees of the organisation
 - c) functions as per the objectives of the organisation
 - d) All above

- Q.2 Answer the following questions. 10**
- a) What is mean by group dynamics?
 - b) State comprehensive approach of educational planning.
- Q.3 Answer the following questions. 10**
- a) Explain the difference between state and Central School Board.
 - b) State the meaning of public school.
- Q.4 Answer the following questions (Any One) 15**
- a) Explain the concept of Total Quality Management at school level in detail.
 - b) Explain the problems in educational planning in context with exceptional, backward and handicapped children's.
- Q.5 Answer the following questions (Any One) 15**
- a) What is meant by tuition fee and uniform tuition fee? Explain merits and demerits of uniform tuition fees.
 - b) Explain the role of Headmaster regarding leadership, decision making and human relations.
- Q.6 Write Short Notes. (Any Four) 20**
- a) Meaning of supervision in school education
 - b) Role of mother teacher Association
 - c) Role of educational legislation in educational management.
 - d) School education and child welfare
 - e) Meaning of conflict and stress conflict management

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester - IV) (New) (CBCS) Examination: Oct/Nov-2023
Pedagogy and Current Issues in Environment (20504410)**

Day & Date: Sunday, 07-01-2024
Time: 09:00 AM To 12:00 PM

Max. Marks: 80

- सुचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दशवितात.

प्र.1 खालील योग्य पर्याय निवडा.

10

- 1) पर्यावरण दिन ---- दिवशी साजरा केला जातो.
अ) 5 जून
ब) 16 डिसेंबर
क) 5 सप्टेंबर
ड) यापैकी नाही
- 2) व्याघ्र प्रकल्प ---- साली लॉन्च झाला.
अ) 1945
ब) 1937
क) 1973
ड) 2003
- 3) सीडीईएफ मध्ये ---- चा समावेश होत नाही.
अ) चक्रीवादळ
ब) दुष्काळ
क) भूकंप
ड) जंगल
- 4) मनुष्य पर्यावरणावर ---- साठी अवलंबून आहे.
अ) अन्न
ब) पाणी
क) इंधन
ड) वरील सर्व
- 5) डेसिबल हे ---- मोजण्याचे एकक आहे.
अ) हवा
ब) ध्वनि
क) पाणी
ड) माती
- 6) समुद्र पाण्याचे प्रदूषण ---- मुळे जास्त प्रमाणात होते.
अ) प्लास्टिक
ब) कागद
क) अ आणि ब
ड) यापैकी नाही
- 7) पहिली जागतिक पर्यावरण परिषद ---- येथे भरली.
अ) अमेरिका
ब) आफ्रिका
क) स्वीडन
ड) यापैकी नाही
- 8) पर्यावरण संरक्षणासाठी शिक्षकांनी ---- उपक्रमाचे आयोजन केले पाहिजे.
अ) झाडे लावणे
ब) पर्यावरण महत्त्व
क) अ आणि ब
ड) यापैकी नाही
- 9) झाडे वाचवा ---- चळवळीचा विषय होता.
अ) चिपको
ब) अँपिको
क) वरील सर्व
ड) यापैकी नाही

- Q.3 Answer the following questions** **05**
- a) Explain any two techniques in Environment Education. **05**
 - b) Write the solutions of Environment issues.
- Q.4 Answer the following questions (Any One)** **15**
- a) Explain any three Environment Movements
 - b) Explain the teaching learning strategies of environment education.
- Q.5 Answer the following question (Any one)** **15**
- a) What is mean by environment issues suggest solutions as a teacher on global warming and acid Rain.
 - b) Explain in brief types of pollution suggest solution on it.
- Q.6 Write Short Notes. (Any Four)** **20**
- a) Environment health
 - b) Teaching Methods for Environment Education.
 - c) Deforestation.
 - d) Role of teacher in Environment Education.
 - e) Management of Households waste.